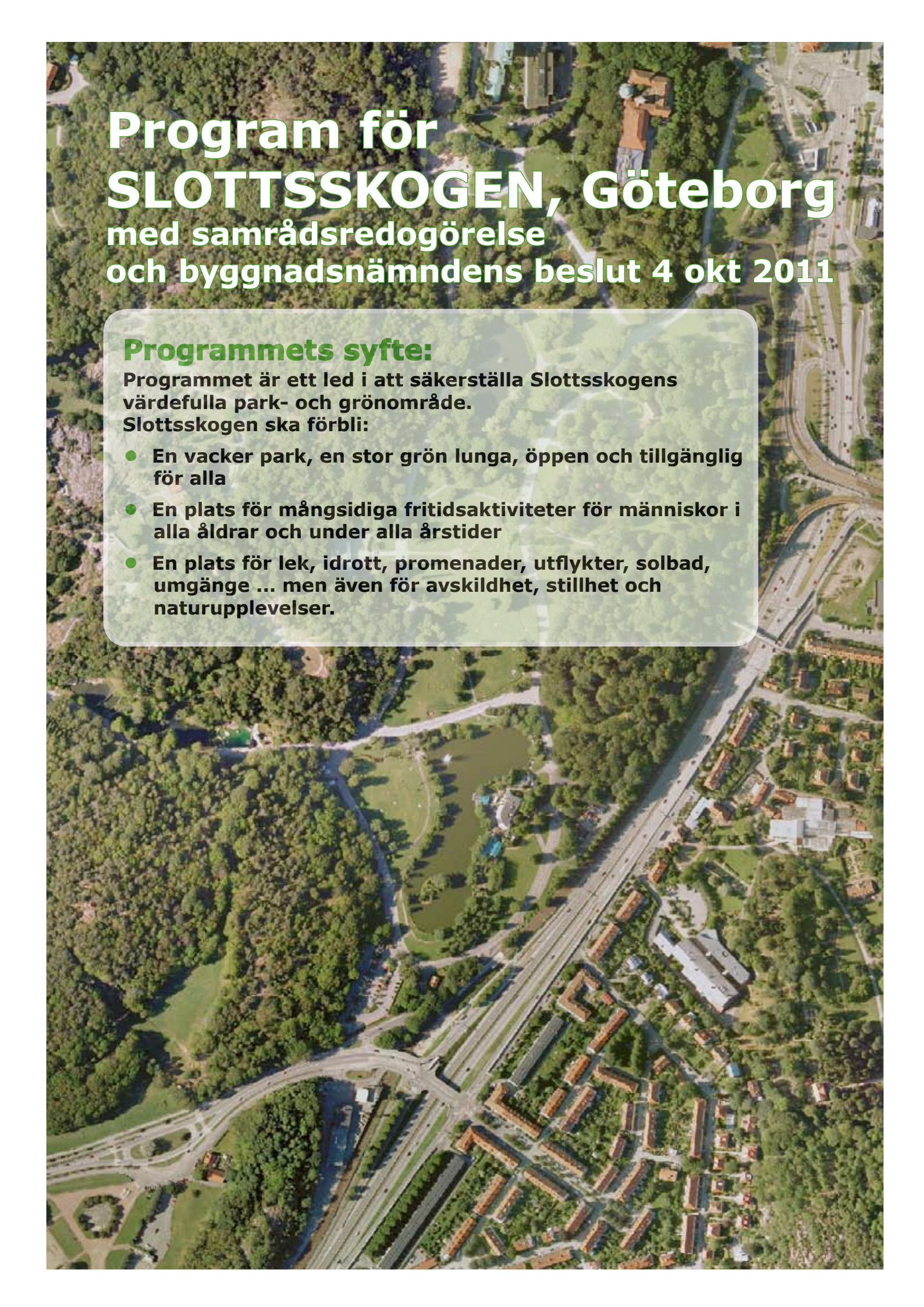

Program för **SLOTTSSKOGEN, Göteborg** med samrådsredogörelse och byggnadsnämndens beslut 4 okt 2011

Programmets syfte:

Programmet är ett led i att säkerställa Slottsskogens värdefulla park- och grönområde.

Slottsskogen ska förbli:

- En vacker park, en stor grön lunga, öppen och tillgänglig för alla
- En plats för mångsidiga fritidsaktiviteter för människor i alla åldrar och under alla årstider
- En plats för lek, idrott, promenader, utflykter, solbad, umgänge ... men även för avskildhet, stillhet och naturupplevelser.

Program för Slottsskogen, Göteborg

Diarienummer: 0432/08

med samrådsredogörelse och byggnadsnämndens beslut 4 okt 2011

Handläggare, Stadsbyggnadskontoret:

Louise Österlin 031 - 368 18 46

Malin Häggdahl 031 - 368 15 12

Medverkande, Fastighetskontoret:

Emma Eliasson 031 - 368 10 70

Raimo Keinestam 031 - 368 11 87

Park och naturförvaltningen har medverkat med mycket faktamaterial om Slottsskogen

Innehåll:

Protokollsutdrag byggnadsnämnden 2011-10-04 - 4 sidor

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande 2011-09-06 - 2 sidor

Program för Slottsskogen - 2 sidor

Samrådsredogörelse för program 2011-09-06 - 37 sidor

Bilaga till samrådsredogörelsen: *Naturvård i Slottsskogen*
2010-06-04 Lars Arvidsson - 7 sidor

Se även: ***Programunderlag och fördjupning***
samt bilaga ***Kulturhistorisk bedömning***

Göteborgs Stad

Byggnadsnämnden

Utdrag ur protokoll
Sammanträdesdatum
2011-10-04

§ 518, Dnr 0432/08

Program för Slottsskogen

Till behandling företogs det den 6 september 2011 bordlagda ärendet angående ovan nämnda program inom stadsdelen Slottsskogen. Syftet är bl.a. att säkerställa Slottsskogen som ett grö- och rekreationsområde.

Stadsbyggnadskontoret hade ingett ett den 6 september daterat utlåtande så lydande:

”Tjänsteutlåtande etc. bil. 16

(FP), (M) ingav en skrivelse så lydande:

Yrkande etc. bil. 17

(S), (MP), (V) ingav en skrivelse så lydande:

”Yrkande etc. bil.

Under överläggning i ärendet yrkade:

1:e vice ordföranden Kjell Björkqvist (FP) bifall till ovan nämnd (FP), (M)-yrkandet och

Ordföranden Mats Arnsmar (S) bifall till (S), (MP), (V)-yrkandet.

Sedan överläggningen förklarats avslutade framförde ordföranden propositioner på beslut om bifall till ovan nämnda yrkanden.

Sedan propositionerna besvarats och ordföranden tillkännagett att han funnit den sistnämnda vara med övervägande Ja besvarad, begärdes omröstning vilken verkställdes i enlighet med följande justerade proposition:

”Den som vill att nämnden skall bifalla ordförandens yrkande röstar Ja, den som inte vill röstar Nej. Vinner Nej har nämnden bifallit 1:e vice ordförandens yrkande”.

Vid upprop röstade tjänstgörande ersättaren Johan Zandin (V), Tina Wallenius (MP), Martha Elinoff (S), Mikael Niklasson (S) och ordföranden Ja medan 1:e vice ordföranden, Carl Otto Lange (M), Joakim Olinder (M) och Tom Heyman (Vägv) röstade Nej.

Då omröstningen utfallit med fem Ja och fyra Nej hade byggnadsnämnden beslutat:

att anteckna samrådsredogörelsen för program för Slottsskogen,

att uppdra åt kontoret att fortsätta utreda möjligheterna för ett Naturrum i Slottsskogen samt

att tillägget i (S),(MP),(V)-yrkandet görs i det fortsatta arbetet med Slottsskogen.

Vid protokollet

Agnetha Carlsson

Yrkande (FP, *M*)

Byggnadsnämnden 2011-10-04
Ärende 20

Yttrande över förslag till program för Slottsskogen

Det är viktigt att få till en miljö i Slottsskogen som liknar mer en stadsskog än en park. Vill man besöka en stadspark så har vi Trädgårdsföreningen i närheten som också är en härlig lunga mitt i Göteborg.

Det bearbetade programmet har tagit bort möjligheterna att bygga kolonistugor vilket vi tycker är bra. Vi går ett steg längre och också tar även bort möjligheterna till koloniområden. Vi vill värna om Slottsskogen som den fantastiska mötesplats för alla göteborgare som den är idag och inte påbörja en privatisering av ett av Göteborgs mest populära rekreatiomsområde.

Vi är negativa till att bygga ett Naturrum då vi anser att den typen av byggnation inte stämmer in i miljön i Slottsskogen. Däremot är vi positiva till att utreda om ett Naturrum kan inrymmas i befintlig bebyggelse.

Byggnadsnämnden föreslås besluta

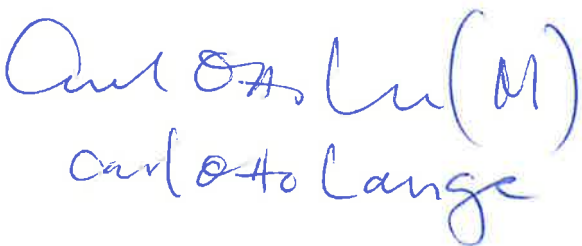
att tillstyrka förslaget till program med ovanstående ändringar

Kjell Björkqvist (FP)

Joakim Olinder (M)

Carl Olof Lange (M)

Tilläggsyrkande: S, MP, V
Byggnadsnämnden
2011-10-04
Ärende: 20

Tilläggsyrkande angående Antecknande av program för Slottsskogen

- Vi ställer oss tveksamt till en nyetablering av Naturum i Slottsskogen. En sådan etablering kommer att innebära stora ingrepp i parkens natur- och kulturvärde och ett stort intrång i naturmarken. Vi ser hellre att Naturum förläggs till någon befintlig byggnad, exempelvis Björngårdsvillan. Om en nybyggnad för Naturum visas vara lämplig, bör de tre alternativa lägen studeras djupare i den förlängda samrådsprocessen, både utifrån tillgängligheten och Slottsskogens biologiska mångfald. I detta fall en nybyggnad av Naturum kan vara lämplig och placeras på parkeringsplatsen mitt emot Botaniska Trädgården med en ny gångbro över Dag Hammarskjöldsleden som länkar samman Slottsskogen, Naturum och Botaniska.
- Kolonistugor vid Slottsskogsgatan kommer att ta ett betydligt större område vilket innebär att en stor del av Slottsskogens värdefulla yta inte kommer allmänheten till gagn. Möjligen kan vi tänka oss ett fåtal små och enklare bodar för arbetsredskap för odlingslotter förutsatt att de begränsas i norr i linje med Blomstergården samt pröva odlingslotter bredvid i området som pekas som en ”Äppellund”.
- Odling på lotter vid Ekedalsgatan är en bra idé och alla göteborgare kan njuta av det. Vi stödjer kontorets förslag att pröva detta i detaljplan.
- På punkten om hela Slottsskogen – med undantag för området söder om Margretebergsgatan delar vi kontorets förslag.

Med anledning av ovanstående yrkar vi:

att ovanstående tillägg görs i det fortsatta arbetet med Slottsskogen.

Göteborgs Stad

Stadsbyggnadskontoret

Tjänsteutlåtande

Till Byggnadsnämnden
2011-09-06
Diarienummer: 0432/08

Malin Häggdahl
Telefon: 031-368 1512
E-post: fornamn.efternamn@sbk.goteborg.se

Antecknande av program för Slottsskogen

Byggnadsnämnden föreslås besluta

att anteckna samrådsredogörelsen för program för Slottsskogen inom stadsdelen Slottsskogen i Göteborg, samt

att uppdra åt stadsbyggnadskontoret att fortsatt utreda möjligheterna för ett Naturum i Slottsskogen

Byggnadsnämnden uppdrog den 1 juni 2010 åt kontoret att genomföra samråd för programmet, som innebär att skapa underlag för att säkerställa Slottsskogen som ett grönt och rekreationsområde tillgängligt för alla, med plats för mångsidiga fritidsaktiviteter för alla åldrar men även med plats för avskildhet, stillhet och naturupplevelser. Samrådet genomfördes under tiden 1 september till 28 oktober 2010.

Kommunens översiktsplan anger Slottsskogen som ett grönt- och rekreationsområde av särskilt stort värde och av riksintresse för kulturmiljövården. Större delen av Slottsskogen är inte detaljplanelagd. I delområden i väster och söder finns detaljplaner av äldre datum vars genomförandetider har gått ut.

Många synpunkter har inkommit under programsamrådet. Den allvarligaste invändningen gäller etablering av koloniområden i Slottsskogen. Invändningar har också rests mot att bygga ett Naturum inne i Slottsskogen.

Som inriktning för det fortsatta arbetet med Slottsskogen föreslår stadsbyggnadskontoret att:

- Frågan om att inrymma Naturum i någon/några befintliga byggnader i Slottsskogen utreds under en förlängd samrådsprocess i samarbete mellan byggnadsnämnden, park- och naturnämnden, Naturhistoriska museet och länsstyrelsen innan ställningstagande görs till att pröva en nybyggnad av Naturum i detaljplan. Om en nybyggnad av Naturum finns vara lämplig ska läget vid Linnéplatsen, i princip enligt "Branten", provas i detaljplan.

uppdrag	program	samråd	utställning	antagande	(förh.besked)	bygglov
	X					

Markera med ett kryss (x)

- Området vid Slottsskogsgatan prövas i detaljplan för enbart odlingslotter och dess norra gräns justeras för att behålla ”Blomstergården” i samma läge som idag. Det s.k. nollalternativet behålls i planprocessen.
- Området för odlingslotter vid Ekedalsgatan prövas i detaljplan.
- För hela Slottsskogen – med undantag för området söder om Margretebergsgatan
 - o utarbetas områdesbestämmelser med varsamhets- och skyddsbestämmelser för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Här inkluderas även Slottsskogskolonins område. Alternativt handläggs Slottsskogskolonin som ett separat ärende.
 - o utarbetas förslag till kommunalt kultur- och naturreservat.

Programsamrådsredogörelsen med bilaga ”Naturvård i Slottsskogen” tillfogas programhandlingarna. Programhandlingarna har inte ändrats. Programmets gräns för det värdefulla grönområdet ska gälla.

Bengt Delang
Stadsbyggnadsdirektör

Birgitta Lööf
Planchef

Program för SLOTTSSKOGEN, sid 1/2

Den röda linjen markerar gränsen för det värdefulla grönområdet

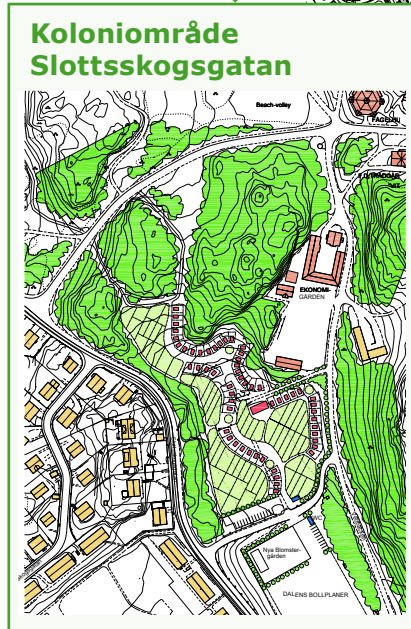
Sommar-
servering i ut-
siktstornet. Gallra
i vegetationen för
att skapa bättre
utsikt!

Entré Linné:
Ta fram förslag
till gestaltning av
Slottsskogens
huvudentré

Ny gångstig
i västra Slotts-
skogen

Slottsskogs-
kolonin bevaras

Nytt café
i västra Slotts-
skogen

Slottsskogsvallen:
Bevara områdets grönska och
kulturhistoriska värden

Program för SLOTTSSKOGEN, sid 2/2

1 Markanvändning - bevara Slottsskogens unika karaktär

- Park- och rekreationsområde för människor i alla åldrar, under alla årstider.
- Tillgängligt för alla, och med plats för många olika fritidsaktiviteter . . .
- . . . men också med plats för avskildhet, stillhet och naturupplevelse.

2 Bevara kulturhistoriska värden - park och byggnader

- Återskapa entréområdet vid Linnéplatsen En gång fanns här en parkgrind och en grindstuga. Skärma av med vegetation mot spårvägen och trafiken i öster
- Gärna ytterligare en landskapsstuga på kullen!
- Återskapa staket och grind vid Polisstationen
- Justera gångvägarna med långa mjuka kurvor

3 Utveckla och förändra - med respekt för den unika miljön

- Nya anläggningar för fritidsaktiviteter ska:
 - vara varsamma mot natur, topografi och biologisk mångfald
 - ta hänsyn till den kulturhistoriska miljön
 - stämma in i den naturkaraktär de placeras i; park, skog eller berg
 - undvikas inom de delområden som nu är helt obebyggda
 - ha begränsad storlek och inte inrymma enbart inomhusaktiviteter
- Nya master för t.ex. mobiltelefoni får inte uppföras inom programområdet.

4 Äta och dricka - förslag:

- Nytt café i västra Slottsskogen, t.ex. i Vita villan
- Sommarservering i utsiktstornet

5 Entréer och stråk - förslag:

- Alla entrépunkter görs mer inbjudande, särskilt huvudentrén vid Linnéplatsen
- Ny gångstig i västra delen av Slottsskogen
- Ny gångbro direkt mellan Slottsskogen och Botaniskas entré - om Naturum byggs här

6 Trafik - förslag:

- Ny parkeringsplats i väster - i övrigt sparas parkens ytor från fler p-platser.
- Vid Linnéplatsen påverkas entréområdet av K2020 projektet Knutpunkt Linné

7 Miljö - förslag:

- Bullerskärm mot Dag Hammarskjöldsleden bör utredas.

8 Naturum - tre alternativa förslag:

- Vid Linnéplatsen - Naturum byggs samman med en ny entréhiss till Naturhistoriska museet
- Mitt emot Botaniska - Naturum byggs samman med en ny gångbro över till Botaniska
- Vid Stora dammen

9 Nya koloniområden - två förslag:

- Kolonistugeområde med ett 50-tal stugor och odlingslotter vid Slottsskogsgatan.
- Odlingslotter, ca 30 st. vid Ekedalsgatan

10 Slottsskogsvallen m.m. söder om Margretebergsgatan

- Bevara områdets karaktär med de stora anläggningarna mellan gröna kullar
- Bevara den kulturhistoriska miljön med Slottsskogsvallen och Margretebergs Gård

Göteborgs Stad

Stadsbyggnadskontoret

Samrådsredogörelse

Koncept 2011-08-22
Datum: 2011-09-06
Diarienummer: 0432/08

Malin Häggdahl
Telefon: 031-368 15 12
E-post: fornamn.efternamn@sbk.goteborg.se

Program för Slottsskogen inom stadsdelen Slottsskogen i Göteborg

Samrådsredogörelse för program

Genomförande

Byggnadsnämnden beslöt den 1 juni 2010 att genomföra samråd för programförslaget. Förslaget har sänts för yttrande enligt bifogad lista över samrådsrets, bilaga 1, under tiden 1 september – 28 oktober 2010.

Förslaget har varit utställt på stadsbyggnadskontoret, på naturhistoriska museet, i Gräfsnäsgråden samt i f.d. fågelhuset vid Sälldammsbacken under tiden 1 september – 28 oktober 2010.

Lördagen den 18 september 2010 kl. 13-17 visades förslaget vid ett öppet hus i Gräfsnäsgråden, Slottsskogen.

Sammanfattning

Samtliga begärda yttranden, utom från kyrkonämnden, kretsloppsnämnden, MedicHus, namnberedningen, stadsdelsnämnden Högsbo, stadsdelsnämnden Linnéstaden, utbildningsnämnden, Business Region Göteborg AB, länsordningspolisen, vägverket och västrafik, har kommit in.

Allvarligaste invändningen gäller etablering av koloniområden i Slottsskogen.

Kontoret har bedömt att kolonistugor inte bör byggas inom Slottsskogens område. Se vidare under "Fortsatt arbete" sid 36.

Kopior av samtliga yttranden har överlämnats till fastighetskontoret samt till park- och naturförvaltningen för kännedom och ev. beaktande.

Inkomna synpunkter och stadsbyggnadskontorets kommentarer

Inkomna synpunkter har sammanfattats nedan. Personnamn anges inte. Synpunkterna finns i sin helhet på stadsbyggnadskontoret.

Synpunkterna sammanfattas ämnesvis. Alla synpunkter inom varje ämnesområde sammanfattas först, varefter stadsbyggnadskontorets kommentar till samma ämnesområde följer:

	sid
1. Programområdets gräns och långsiktiga skydd	2
2. Kulturhistoria	4
3. Förhållningssätt – utveckla och förändra	4
4. Serveringar och caféer	4
5. Toaletter	6
6. Entrén vid Linnéplatsen	7
7. Gångstig i väster	9
8. Trafik och parkering	9
9. Naturum	13
10. Koloniområden	18
11. Området söder om Margretebergsgatan	23
12. Natur; djur, växter, dammar	24
13. Skötselfrågor	30
14. Aktiviteter, allmänt	30
15. Idrott, jogging	32
16. Förskolor, lekplatser	32
17. Evenemang	34
18. Övrigt	35

1. Programområdets gräns och långsiktiga skydd

1 Fastighetsnämnden anser att den röda linje som markerar programområdets gräns bör justeras och att bostadsbebyggelse i form av exempelvis studentbostäder bör kunna prövas i kilen utmed Ekedalsgatan strax norr om föreslaget odlingsområde. Möjlighet till byggnation vid Bergvalls Trappor bör beaktas.

Den form av skydd som berörs i programmet är ett kommunalt kultur- och naturreservat. Samtidigt sägs i programmet att det är inte rätt att lägga en död hand över all framtida utbyggnad. Men med skyddsformen kommunalt kultur- och naturreservat krävs i vissa sammanhang *synnerliga* skäl för att utveckla och komplettera parken. Planläggning enligt PBL är en tillräcklig och lämplig form för att tillgodose behovet av att såväl bevara området som att ge nödvändiga förutsättningar för utveckling och förändring.

10 Kulturnämnden ser planläggning, eller i detta fall områdesbestämmelser, som ett bra instrument för skydd av Slottsskogen.

14 Miljönämnden skriver att det hade varit önskvärt med en sammanfattning av det arbete som utrett Slottsskogens framtida långsiktiga skyddsform. Ställningstaganden i programarbetet kan påverkas av hur detta skydd kan komma att se ut.

29 Länsstyrelsen skriver att det är viktigt att bevara Slottsskogen i dess nuvarande utbredning och funktion som är av stor betydelse för folkhälsa och den sociala robustheten.

Ett kommunalt kultur- eller naturreservat i kombination med detaljplaner för de delar där detta krävs kan vara en lämplig skyddsform. De olika skyddsformerna bör inte överlappa varandra. Länsstyrelsens samrådsyttrande har bilagts, se bilaga 2.

91 En manlig pensionär som bor i Majorna (Mors Backe) skriver: Inte ens den minsta reduktion av Skogens fria yta bör ske, varken vid dess yttre gräns eller genom att den tas i anspråk för något som negativt påverkar "avskildhet, stillhet och naturupplevelse".

100 En man som bor i Majorna skriver att delar av Slottsskogen borde avsättas som naturreservat. Det innebär att det upprättas en väl genomtänkt skötselplan över området med målet att se till att det bildas optimala förhållanden för djur och växter, allt för att öka den biologiska mångfalden

Kommentar: Stadsbyggnadskontoret anser att det skulle vara mycket olyckligt att knäppa på Slottsskogen genom att bebygga kanterna av området med bostäder. Den gräns som föreslagits är naturlig och omfattar hela det område som idag upplevs som grönområde/park. Det är viktigt att denna gräns behålls i kommande arbete för att säkerställa Slottsskogens långsiktiga skydd. Stadsbyggnadskontoret instämmer därmed i länsstyrelsens bedömning.

I programhandlingen *Underlag och fördjupning* sid. 5 sammanfattas det arbete som stadskansliet lagt ner på att utreda lämplig långsiktig skyddsform för Slottsskogen. Utredningens förslag var att Slottsskogen skulle bli ett *kommunalt kultur- och naturreservat* i kombination med områdesbestämmelser och detaljplan. Vid remissbehandlingen av förslaget instämde byggnadsnämnden, miljönämnden och park- och naturnämnden i förslaget, medan fastighetsnämnden ansåg att beslutet om framtida skyddsformer borde avvakta byggnadsnämndens programarbete. Stadsbyggnadskontoret anser att programarbetet och den därpå följande samrådsprocessen har visat att utredningens förslag var väl motiverat. Programarbetet leder fram till vissa rekommendationer var detaljplan bör provas för lämplig utbyggnad i den närmaste framtiden. Där programarbetet inte har funnit det vara lämpligt att starta sådan prövning behövs ett starkt skydd för Slottsskogens kulturella värden och naturvärden. Att lägga detaljplan över hela området ger inte tillräckligt starkt skydd. Områdesbestämmelser ger skydd för kulturella värden genom att stipulera lovplikt för ändringar inom den befintliga kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen. Länsstyrelsen skriver att skyddsformerna inte bör överlappa. Det är möjligt att områdesbestämmelser bör gälla i ett övergångsskede och att de därefter ersätts av bestämmelser inom ramen för ett kommunalt kultur- och naturreservat. Stadsbyggnadskontoret anser att det är mycket bra om man i framtiden måste ha synnerliga skäl för att göra utbyggnader inom Slottsskogens område.

Stadsbyggnadskontoret vill dock framhålla att programmet visar på Slottsskogen som en plats *både* för støjiga aktiviteter och för rofylld avskildhet. Båda delarna är lika viktiga. Det är så Slottsskogen fungerar idag och så bör den fungera även i framtiden.

2. Kulturhistoria

10 Kulturnämnden skriver att det finns flera fornlämningar i Slottsskogen och att dessa borde kunna integreras i parken t.ex. genom skyltning och broschyrer. Det är mycket angeläget att som programmet anger pröva all ny bebyggelse hur den passar in i de olika typerna av markkaraktär. Ny bebyggelse bör även provas gentemot hur väl den samspelar med äldre byggnader och anläggningar. Slottsskogen skulle kunna berikas ytterligare med fler konstverk av olika slag.

29 Länsstyrelsen skriver att särskild arkeologisk utredning har genomförts för vissa delar av programområdet och att de berörda fornlämningarna bör markeras på karta. Vid mer omfattande markarbeten kan det bli aktuellt med arkeologiska utredningar även i övriga delar.

63 Ägaren till verksamheten i Villa Belparc skriver att det finns ambitionen att renovera fastigheten och göra intilliggande mark mera attraktiv. En tillbyggnad behöver göras i form av utveckling av konferenslokaler med tillhörande matsal och övernattningsrum för att ge förutsättning för lönsamhet även under vintern.

94 Folkdansringen Göteborg med verksamhet i Gräfsnäsgränd skriver att programmets kulturhistoriska bedömning på ett föredömligt sätt tar upp Slottsskogens möjligheter framöver i en levande park. Det är viktigt att kulturhistorien får fortleva och det är helt i linje med hur vi ser på parkens användning och utveckling och det är helt rätt att utvecklingen måste göras med respekt för den unika miljön.

Kommentar: Att på plats markera kända fornlämningar och med skyltar el.dyl. ge information om dem är en mycket bra idé som bör kunna förverkligas i samarbete mellan kulturförvaltningen och park- och naturförvaltningen. Att ny bebyggelse måste provas med hänsyn till samspel med äldre ser vi som självklart och en klar – men tyvärr kanske inte tydligt uttalad – följd av programpunkten *Bevara kulturhistoriska värden – park och byggnader*. Angående Villa Belparc har kontoret underhand tagit upp en diskussion med fastighetsägaren HIGAB om tänkbara möjligheter att göra en tillbyggnad på ett sätt som inte gör intrång på byggnadens kulturhistoriska värden. En sådan tillbyggnad kommer att behöva provas i detaljplan.

3. Förhållningssätt – utveckla och förändra

10 Kulturnämnden tillstyrker de förhållningssätt som beskrivs i programmet.

14 Miljönämnden instämmer i att Slottsskogen ska vara avsedd för utomhusaktiviteter och att ev. nya byggnader – precis som programmet säger – ska förstärka park- och naturmarkens användning för utomhusaktiviteter.

Kommentar: Det har inte kommit många synpunkter på avsnittet *Utveckla och förändra – men med respekt för den unika miljön*. Detta får sannolikt tolkas som att man överlag instämmer i de förhållningssätt som skisseras. Det är bara Miljönämnden som kommenterat frågan om att bejaka utomhusaktiviteter, något som stadsbyggnadskontoret dock ser som särskilt viktigt för att förstärka sambandet mellan byggnad och park.

4. Serveringar och caféer

1 Fastighetsnämnden välkomnar förslag till etablering av serveringar. Finansieringen förutsätter beslut om investeringsmedel.

10 Kulturnämnden skriver att Vita Villan som servering är ett utmärkt förslag och att delar av trädgården kan återskapas till en uteservering. Servering vid Utsikten är ett intressant förslag som kan locka fler besökare till en lite bortglömd kulturmiljö.

17 Park- och naturnämnden skriver att sommarservering i Utsikten kan vara svår att driva p.g.a. dåligt kundunderlag och att platsens attraktivitet behöver ökas rejält i så fall. Ett annat förslag till servering är vid Plikta där lekplatsbesökare har frågat efter en sådan. I västra delen av Slottsskogen finns idag en kaffekiosk som är populär för att den är så strategiskt placerad nära aktiviteterna. Att bygga om den till en servering där besökaren även kan sitta inomhus vore en utökad service. Vita Villan är ett sämre alternativ med dess lite mer indragna och undanskymda läge. Däremot skulle det vara bra om Vita Villan fick någon annan typ av användning för parkbesökarna.

21 Stadsdelsnämnden Majorna anser att det är positivt med café i Vita Villan. Sommarservering i Utsikten kan vara ett bra förslag. Den bör utformas så att den går att kombinera med utflykter med matsäck. Man ska kunna besöka parken utan att känna krav på konsumtion. Ett café medför också ett ökat behov av parkering, vilket inte är möjligt i dagsläget. Slottsskogens kiosker bör behållas som billiga alternativ och sociala mötesplatser.

71 En kvinnlig pensionär som bor i Landala skriver: Fler caféer. En lämplig plats är vid Plikta. Eftersom besök på Plikta med barn eller barnbarn brukar vara några timmar så skulle alla föräldrar eller mor- och farföräldrar uppskatta att kunna köpa en kopp kaffe.

74 En man som bor i Kommendantsängen (Övre Husargatan) skriver: Större krav på arrendatorer av caféer och matställen vad avser öppethållande, renlighet och service. Human prissättning, under stadens cafeterias priser.

77 En man som bor i Kommendantsängen (Olivedalsgatan) skriver: Mysfaktorn är viktig för ett eventuellt nytt café. Feeling-good känslan är väl inte på topp varken vid fågeldammarna eller Björngårdsvillan. Alfons Åbergmuseum i Vita Villan, ett nytt café samt tillgång till lekredskap kan bli en ny samlingspunkt i parken och ett alternativ till Plikta för familjer på Majornasidan.

87 En kvinna som bor i Änggården (Carl Skottsbergs Gata) skriver att båda förslagen till caféer är utmärkta.

90 En kvinna som bor i Gamla Masthugget (Flaggatan) skriver: Använd stenblocken vid Bragebacken till ett Vintercafé med fårskinnsfällor att sitta på, försäljning av varm choklad och glühwein. Soldrivna lyktor och/eller levande ljus gör uppvärmning och elektricitet onödigt. Under vintrar med snö är Bragebacken mycket välbesökt. Utflyktsmål även under vintrar utan snö.

91 En manlig pensionär som bor i Majorna (Mors Backe) skriver: Låg angelägenhetsgrad på förslagen under "Äta och dricka". Placera istället några bänkar och bord i västra delen av Skogen.

98 En man som bor i Grimmereds By skriver: Nytt kafé i västra Slottsskogen behövs inte. Det finns tillräckligt med sådan verksamhet idag. Möjligen kan man utveckla den nuvarande kiosken som ligger nära Vita Villan till en sommarservering. Vita Villan är idag en central punkt för parkens verksamhet och personal och bör så förbli. Som komplement kan den användas till informationer om Slottsskogen till grupper från skolor m.m. eller erbjudas till föreningsmöten. Bra idé med sommarservering i utsiktstornet.

99 Ett gift par som bor i Nya Masthugget (Klamparegatan) skriver: Onödigt med nytt café i Vita Villan, det finns redan caféer så det räcker.

Kommentar: Ett café vid Plikta kan säkert bli trevligt. Det behövs då sannolikt en ny byggnad och därmed uppstår krav på planprövning. Ett café här behöver dock inte utesluta att något kan göras vid Utsikten som är ett ganska bortglömt område i parken. Vi är helt överens med park- och naturnämnden om att platsens attraktivitet behöver ökas rejält. Vägarna upp till utsikten behöver ses över. Utsiktspunkter finns längs vägarna men vegetationen behöver röjas så att det verkligen blir utsikter att njuta av. Stadsbyggnadskontoret anser inte att kiosken vid korsningen Säldammsbacken/ Plantskolevägen ska byggas ut till en servering. Det innebär ett stort och onödigt ingrepp i naturen på denna plats, särskilt som det i närheten faktiskt finns två befintliga byggnader som idag står oanvända. Vi menar att Vita Villan t.ex. inte alls ligger i något undanskymt läge utan syns mycket bra från vägen, och en uteservering kommer att göra detta läge ännu mera attraktivt som café. Stadsdelsnämndens befaran om parkering vill vi kommentera att caféerna är till för dagens besökare som i de flesta fall kommer till fots eller använder kollektivtrafiken. Caféer behövs för dem som vill besöka dem, men ingen ska därför känna sig tvingad att konsumera. Det är bra om man i första hand kan använda befintliga byggnader till denna typ av verksamheter.

5. Toaletter

10 Kulturnämnden skriver att design och utförande är viktigt när det gäller kiosker och toaletter.

17 Park- och naturnämnden skriver att programmet är alltför detaljerat när det gäller t.ex. placeringen av toaletter. Placeringen av dem får utredas vidare och passar lämpligen in i den omarbetade utvecklingsplan som park- och naturförvaltningen håller på att ta fram. Placeringen av en offentlig toalett vid Dalens bollplaner tillför inte något värde för det stora flertalet parkbesökare.

70 En kvinna som bor i Torpa skriver att hon gärna åker till Slottsskogen för att promenera men ibland drar sig för att åka dit eftersom det är så ont om toaletter.

71 En kvinnlig pensionär som bor i Landala skriver att hon promenerar i Slottsskogen ett par gånger i veckan och att det behövs fler toaletter, inte bara vid festivaler och evenemang, utan också vanliga dagar för vanliga besökare.

88 Bostadsrättsföreningen Linnéplatsen 1, ägare till Olivedal 10:5, skriver att taxichaufförer, cyklister och andra utnyttjar mörka insynsskyddade och halvt insynsskyddade delar nära Linnéplatsen till att uträtta sina behov. Det finns en betaltoalett, men uppenbart måste annan lösning skapas.

91 En manlig pensionär som bor i Majorna (Mors Backe) skriver: Toalett behövs i västra delen av Skogen, kanske i närheten av det nedlagda fågelhuset.

Kommentar: Vi delar kulturnämndens syn på de estetiska aspekterna.

Vi delar inte park- och naturnämndens syn att programmets detaljeringsgrad är för stor vad avser toaletter, eftersom denna fråga inte ens finns med i de 10 programpunkterna. I programhandlingen *Underlag och fördjupning* berörs frågan endast i allmänna ordalag och här anges att det finns ett behov av fler toaletter, dels i östra och dels i västra delen av Slottsskogen, dvs. nära de stora gräsmattor som sommartid används av så många parkbesökare. Vi anser att det är här det största behovet finns, och att det bör vara stora anläggningar med separata avdelningar för kvinnor och män, samt plats för skötrum för småbarn. Vi har däremot inte föreslagit några exakta lägen. Men vi vill hävda att det är viktigt att frågan finns berörd programarbetet. Därmed förenklas förverkligandet i kommande beslutsled, och bör kunna ske enbart genom bygglovshantering.

Förslaget till offentlig toalett vid Dalens bollplaner tillför kanske inte parkbesökarna så mycket, men skulle vara en service främst till dem som använder bollplanerna, så att de slipper uträtta sina behov i skogen intill. Detta är en sak som vi är övertygade om att särskilt de kvinnliga användarna skulle uppskatta.

Bostadsrättsföreningen vid Linnéplatsen har kunnat observera samma slags behov nära Linnéplatsen, där företeelsen att använda närliggande skogsområde som toalett inte bara utnyttjas av Slotsskogens besökare utan uppenbarligen även av andra som vistas på eller passerar Linnéplatsen. I första hand anser vi att en bekvämlighetsinrättning av bättre kapacitet bör ordnas för trafikanterna på själva Linnéplatsen.

6. Entrén vid Linnéplatsen

17 Park- och naturnämnden skriver att förslagen att arbeta med tydliga entréer stämmer väl med tidigare tankar, liksom tydliga gränser t.ex. vid Linnéplatsen.

Vidare skriver nämnden om den nya spårvägslinje som planeras korsa parkytan vid Linnéplatsen och sedan fortsätta in genom berget under naturhistoriska museet. En sådan lösning skär av det område som är Slotsskogens huvudentré och parkbesökaren måste då korsa spårvagnsspåren för att komma in i parken, vilket är mycket olyckligt, liksom att en betydande del av ett mycket populärt parkområde försvinner till trafiklösningar.

21 Stadsdelsnämnden Majorna skriver att entrén mot Linnéplatsen måste utformas både med tanke på Naturums placering och Linnéplatsens planerade förändring. Entrén ska kännas välkomnande för alla och Slotsskogens öppna ytor ska vara väl synliga.

35 Naturskyddsföreningen skriver att den föreslagna inramningen av entrén mot Linnéplatsen kan gärna markeras med några mindre planteringar för att behålla den öppna och välkomnande. Eventuella byggnader, grindar och dylikt bör inte inkräkta på parkytorna.

71 En kvinnlig pensionär som bor i Landala skriver att det behövs en tydlig entré till Slotsskogen vid Linnéplatsen som markerar att besökaren träder in i en av Sveriges finaste platser. Idag möts ögat av två kiosker. Det är ingen estetisk upplevelse.

87 En kvinna som bor i Änggården (Carl Skottsbergs Gata) skriver att man bör göra något åt trafikkarusellen vid Linnéplatsen, minska alla ytor för bilar och plantera mera träd.

88 Bostadsrättsföreningen Linnéplatsen 1, ägare till Olivedal 10:5, skriver att tanken med inbjudande portal vid Linnéplatsen är viktig och rätt. Förbättra skyltningen mot Slotsskogen och naturhistoriska. En främmande bilist eller kollektivt resande får inte mycket vägledning. Man möts av korvstånd, urinoar, ett antal arbetsbodar och lite graffiti, det gör inte Slotsskogen rättvisa. Infartsgatan från Linnéplatsen, den s.k. Slotsskogspromenaden, var tidigare försedd med breda trottoarer för gående. Nu är trottoarerna borttagna, vilket får till följd att gående, barn, pensionärer, barnvagnar, överraskas av cyklister i högre eller lägre fart i båda riktningar och en och annan bil. Det medför en mängd incidenter/olyckstillbud och allmän osäkerhet. En ny utformning måste tillskapas som tydliggör vem som rör sig på vilket område. Dessutom skriver bostadsrättsföreningen att en ny spårdragning som korsar Slotsskogen innanför Linnéplatsen måste undvikas.

91 En manlig pensionär som bor i Majorna (Mors Backe) skriver: Vilken är spårvägen som antyds på kartan för Naturum vid Linnéplatsen? Om denna bedöms absolut nödvändig måste stora kostnader accepteras för tunnel eller nedsänkning och bullerskärmar. Hur kan entréområde Linné återskapas med tanke på denna spårväg?

Påverkan på Slottsskogen av ”Knutpunkt Linné” borde ha åskådliggjorts bättre. På en kartskiss antyds en spårdragning, men sannolikt tillkommer hållplatsanläggning med byggnader, gång- och körbanor. En sådan markförlust i ett område av så enastående värde för kommunen borde man verkligen anstränga sig för att förhindra. Hur skulle den kunna kompenseras?

98 En man som bor i Grimmereds By skriver: Det är positivt att återskapa entréområdet vid Linnéplatsen. Dagens diffusa gräns ger inget positivt intryck av den vackra parken. K2020-projektet Knutpunkt Linné påverkar Slottsskogens mark och det är ytterst beklagansvärt och oacceptabelt. Ett återskapande av tidigare grönområde mot f.d. Säröbanan bör ske.

101 Bostadsrättsföreningen Slottsskogen, ägare till Kommendantsängen 10:16, skriver: Vi tillstyrker att återskapa entréområdet till Slottsskogen för att tydliggöra huvudentrén och kopplingen till hållplatsen. Gärna skärma av med vegetation mot spårvägen och trafiken, men med återhållsamhet för att ge ett öppet intryck.

Gör tydligare markeringar i de stora genomfartsvägarna för trafikriktningar och cykel- och gångväg. Idag ser man rätt många tillbud mellan cykel, skateboard, gående och barnvagnar.

Hållplatsen Linné är nyligen ombyggd och tillgänglighetsanpassad. Vi föreslår att den nuvarande byggnaden som inrymmer ”Karamellbyrå”, rivs och en ny anpassad byggnad uppförs, men plats för kiosk, café och väntrum. Gärna som hållplatsen Korsvägen/Svenska Mässan. Gör öppna serveringsplatser in mot grönområdet bakom de nuvarande kioskerna.

Brf Slottsskogen har förnyat och rustat upp förgårdarna utanför föreningens fastighet mot Linnégatan och även en stor del av utrymmet mot fastigheten med adress Linnéplatsen, det senaste i samråd med Gatukontoret. Här finns idag restauranger och kaféer med välskötta uteserveringar. Föreningen har i samråd med Gatukontoret planerat att fortsätta med motsvarande för resten av Linnéplatsen och Övre Husargatan. Föreningen bidrar därmed att stärka och uppgradera Linnéplatsen och entrén till Slottsskogen.

Kommentar: Vi delar många skribenters syn på att projektet Knutpunkt Linné skulle innebära ett stort ingrepp i parkmiljön vid Linnéplatsen, Slottsskogens viktigaste entré. Men bedömningen kan komma att göras att detta rör en omistlig del av hela kommunens framtida kollektivtrafiksystém och att det därför är nödvändigt att skapa denna tunnel mellan Linnéplatsen och Stigberget/Lindholmen. I så fall måste detta ske trots den negativa inverkan det har på Linnéplatsen. Det ligger dock utanför ramen för programarbetet för Slottsskogen att göra en sådan bedömning. Om frågan bara gällde Slottsskogen skulle man absolut inte göra en sådan spårdragning.

Att projektet K2020 finns – även om inga beslut är tagna – innebär att vi har behövt redovisa det så långt det hittills har presenterats i vår skiss till Naturum vid Linnéplatsen. Spårdragningen bör också av samma skäl finnas med i kommande studier av utformningen av Linnéplatsen och entrén till Slottsskogen där, så att man inte förhindrar möjligheten att i framtiden förverkliga ett sådant tunnelbygge.

Till den som anser att spårdragningen borde åskådliggjorts bättre vill vi hävda att det inte ligger inom ramen för programarbetet att studera detta i detalj. Några saker bör dock klargöras här: Det är inte möjligt att lägga detta spårvagnsspår i tunnel om man ska behålla hållplatsen vid Linnéplatsen i markplanet, och något annat lär knappast vara önskvärt. Det kommer alltså att bli ett hållplatsläge strax innan tunnelmynningen och därmed är det naturligt att en korsning i plan ordnas för gångtrafiken mellan Linnéplatsen och Slottsskogen.

Till övriga synpunkter på Linnéplatsen, om kiosker, planteringar etc. vill vi instämma helt och förutsätter att den eller de som arbetar med den framtida utformningen av denna viktiga trafikplats och dennas anslutning till Slottsskogen tar dem i beaktande. Särskilt viktigt är det att beakta trafiksäkerheten på infartsvägen. En högre säkerhet med separata gångvägar gör också miljön mer behaglig och avstressande för gångtrafikanterna.

7. Gångstig i väster

12 Lokalsekretariatet skriver att den föreslagna gångstigen bör anpassas till befintlig situation vid förskolegården.

35 Naturskyddsföreningen är tveksam till om gångstigen behövs. Här är det mer vildvuxen karaktär som är viktig för exempelvis insektsätande fåglar. Vid eventuell anläggning av stigen bör man röja så lite som möjligt samt bevara stigens spontana karaktär.

43 Slottsskogskolonin skriver att koloniföreningen är intresserad av att ta del av en detaljerad ritning över stigen för att kunna ta ställning till hur en gångstig i detta område kan påverka kolonin.

87 En kvinna som bor i Änggården (Carl Skottsbergs Gata) skriver: Bra med gångstig i västra Slottsskogen.

91 En manlig pensionär som bor i Majorna (Mors Backe) skriver: Inte alltför stort behov av gångstig i västra Skogen.

98 En man som bor i Grimmereds By skriver: Positivt med gångstig i västra delen.

Kommentar: Förslaget till stig – eller snarare stigförbättring – i denna västra del av Slottsskogen är framtaget för att utöka möjligheterna att promenera torrskodd i skogsområdet som gränsar till Slottsskogskolonin och Ekedalsgatan. Förslaget visar på möjligheterna att knyta ihop denna stig med befintliga gångvägar. Vid förskolegården får stigen dras strax utanför inhägnaden till gården. Vid Slottsskogskolonin föreslås en förbättring av befintlig stig som används idag men är lite blöt. Vi anser inte att det behövs någon detaljerad ritning. Stigen kommer inte att påverka Slottsskogskolonin på annat sätt än att det sannolikt kommer att bli fler personer som utnyttjar den om man kan gå torrskodd där. Stigen går inte omedelbart intill gränsen till kolonin utan ungefär 5 à 10 m från gränsen. Stadsbyggnadskontoret anser att stigen bör anläggas, men instämmer i naturskyddsföreningens synpunkt om att bevara den vildvuxna karaktären kring stigen och dess spontana karaktär. Stigen kan vara smal, bara så bred att två personer kan mötas, och vara utan belysning.

8. Trafik och parkering

8 Idrotts- och föreningsnämnden skriver att programmet föreslår flytt av ”Blomstergården” till Dalens bollplaner för att skapa ett koloniområde norr om bollplanerna. Dalens bollplaner används för fotboll men även parkering vid större evenemang som Göteborgsvarvet, tävlingar och konserter på Slottsskogsvallen och matcher på Frölundaborg.

10 Kulturnämnden skriver att utredningen av trafik och parkering bedöms vara väl balanserad.

12 Lokalsekretariatet skriver att en ny förskola planeras i Skytteskogen öster om Slottsskogsgatan. Där finns det brist på parkeringsplatser. Lokalsekretariatet önskar

därför att några av de p-platser som planeras för Dalens besökare och koloniområdet också kan nyttjas för förskolans behov.

14 Miljönämnden skriver att eftersom tillgängligheten till kollektivtrafik är mycket god så bör inte några nya parkeringsplatser anordnas.

17 Park- och naturnämnden är tveksam till bullerplank utmed trafikleden, då en avskärmning innebär ett ganska stort ingrepp som också döljer vyer. Lösningar med glas rekommenderas ej p.g.a att fåglar flyger in i rutorna. Att använda värdefull parkmark för bussuppställning är inte acceptabelt och parkering ska inte lösas inom Slottsskogen. Kollektivtrafik och cykeltrafik ska prioriteras före biltrafik och det finns inte behov av utökad parkering i parken.

21 Stadsdelsnämnden Majorna skriver att det är bra att göra bron över Dag Hammarskjöldsleden mer tillgänglig och att det är positivt att utreda möjligheten till bullerskärm utmed trafikleden. Slottsskogen har mycket god kollektivtrafikförsörjning och är lättillgänglig för cykel och gående. I förslaget att anlägga parkeringsplatser vid Dalens bollplaner är det viktigt att behålla bollplanerna intakta och att biltrafiken inte blir störande. En generell synpunkt är att parkering redan idag är ett stort problem för boende i parkens närhet och därför bör inte fler bilar lockas dit.

23 Trafikkontoret kommenterar förslaget till ny gångbro över Dag Hammarskjöldsleden. Frågan utreddes av park- och naturförvaltningen 2005 och då konstaterades att det är möjligt att bygga en bro även om anslutningen mot Botaniska måste ske via hiss och trappa. Ingen bedömning har gjorts av hur många som skulle kunna tänkas använda en ny bro. I det fortsatta arbetet med förslaget måste detta klarläggas. För den övergripande cykeltrafiken bedöms inte att bron är nödvändig. Offentliga hissar är svåra att drifta, blir ofta vandaliserade och kan kännas otrygga, vilket också måste vägas in om frågan behandlas vidare. Bron kostnadsberäknades till ca 34 Mkr i 2005 års kostnadsnivå. Trafikkontoret kan inte finansiera detta inom nuvarande ramar.

29 Länsstyrelsen skriver att det är ett bra förslag att utreda möjligheten att ordna avskärmning av de delar av parken som är störa av trafikbuller. Det bör följas av att åtgärder genomförs för att förbättra situationen.

35 Naturskyddsföreningen är negativ till de nya parkeringsplatser som föreslås norr om Dalens fotbollsplaner. Parken har bra kollektivtrafikförsörjning och man bör inte uppmuntra till ökad bilism. Dag Hammarskjöldsleden skär av Botaniska från Slottsskogen och skapar mycket buller och gör de större entréerna till parken obehagliga. Leden bör byggas bort, grävas ner i tunnel eller göras om till stadsgata. I avvaktan på en sådan lösning är vi positiva till en bulleravskärmning mot leden och vi är positiva till en gång- och cykelbro mellan Botaniskas entré och Slottsskogen oavsett om Naturum byggs där eller inte. Den befintliga gång- och cykelbron har ett stort värde för dem som cyklar mellan Majorna och Sahlgrenska eller Mölndal. En ekodukt bör anläggas, lämpligen från början väster om bussgaraget vid Margretebergsmotet söderut till höjden vid Lillängsgatan, detta för att djur ska kunna röra sig mellan Slottsskogen och andra grönområden. En sådan ekodukt ansluter i förlängningen genom Änggårdssbergen till Sandsjöbacka över den ekodukt vi hoppas anlägga över Söderleden.

43 Slottsskogskolonin skriver att bro mellan Botaniska och Slottsskogen bör byggas även om Naturum byggs vid Linnéplatsen.

66 Göteborgs Botaniska Trädgård instämmer helt i förslaget om ny bro till Botaniska. Därmed skulle tillgängligheten kraftigt förbättras, inte bara mellan Botaniska och Slottsskogen utan också till Änggårdssbergen. Ännu bättre vore om Dag Hammarskjöldsleden lades i tunnel eller överdäckades. Det skulle minska det störande

trafikbullret och samtidigt skapa en grön korridor för växt- och djurliv. Oavsett var Naturum hamnar vill vi understryka behovet av en lättillgänglig förbindelse mellan Slottsskogen och Botaniska.

68 En man som bor i Högsbo skriver: Gräv ner spårvägen och Dag Hammarskjöldsleden från Linnéplatsen till en bit efter Marklandsgatan för att knyta ihop Slottsskogen med Botaniska och ge bättre luft och stadsmiljö för boende och besökare.

72 En kvinna som bor på Kungsgatan skriver: Bullerplank mot leden i glas eller plast så att bilister och cyklister får den fina utsikten mot parken. Nu måste man gå en bra bit in i Botaniska för att kunna höra fågelsången och vila själen.

81 Ett gift par som bor i Olivedal skriver: Ny gångbro kan komma över Dag Hammarskjöldsleden. Det finns redan en bro alldeles i närheten, eller tänker ni flytta den? Allt fler kör bil och moped i parken. Vad kan ni göra åt detta problem?

87 En kvinna som bor i Änggården (Carl Skottsbergs Gata) skriver: Inga fler parkeringsplatser i anslutning till Slottsskogen. Bättre med nedsatt hastighet på Dag Hammarskjöldsleden än att bygga en ny gångbro. Leden borde ändras till mindre stadsgata med låg hastighet och planteras. Det gör det möjligt att röra sig mellan Slottsskogen och Botaniska. En hög bullerskärm är helt nödvändig om motorvägen ska vara kvar. Den bör täckas med växtlighet vilket är både vackert och ljuddämpande. Väldigt viktigt med någon form av övergång för djur, bra för änder, katter, harar, rävar, älgar och rådjur; en bred grön viltpassage eller viltbro där även människor kan ta sig över.

91 En manlig pensionär som bor i Majorna (Mors Backe) skriver: Parkeringsplatsen i väster behövs väl enbart som evenemangsparkerings, både för Skogens besökare och för Frölundaborgs och Slottsskogsvallens. Bara en mindre permanent behövs, den kan placeras på den yta som föreslås som kolonistugeområde.

93 En kvinna som bor i närheten av Slottsskogsvallen skriver: En fråga är hur man når Slottsskogsvallen från kollektivtrafiken. Förr fanns en spårvagnshållplats precis bakom Slottsskogsvallens omklädningsrum. Nu kliver man av vid Marklandsgatan och går antingen tillbaka längs spåret, eller så går man parallellt med Högsboleden mot Frölundaborgs ishall. Åt båda hållen är gångbanorna dåligt belysta och dåligt underhållna. När Göteborgsvarvet arrangeras passerar det tusentals med människor från hela världen och då skäms man lite för att det inte finns någon bra entré från kollektivtrafiken.

94 Folkdansringen Göteborg med verksamhet i Gräfsnäsgården skriver: Den befintliga GC-bron över Dag Hammarskjöldsleden bör behållas och byggas om, t.ex. med en hiss för att göra den anpassad för rörelsehindrade. GC-bron ligger strategiskt mellan Linnéplatsen och Margretebergsmotet och gör att man lätt kan komma över spår och bilväg samt ger en god tillgänglighet för besökare från Änggårdsparken till Slottsskogen i allmänhet och till Gräfsnäsgården.

95 Familjebostäder i Göteborg AB skriver: Familjebostäder har ett stort antal fastigheter som gränsar till Slottsskogen, i Masthugget, Majorna och Kungsladugård. Parkeringssituationen för boende i dessa områden är hårt ansträngd, och kring Majvallen är parkeringssituationen mycket besvärlig. Programmet och kommande detaljplaner måste säkerställa parkeringsbehovet för Slottsskogens nuvarande och kommande verksamheter med bl.a. evenemang, besökande och tillkommande koloniområden.

98 En man som bor i Grimmereds By skriver: Ny parkeringsplats i väster är ett bra förslag där det finns möjliga ytor att disponera. Ny gångbro mellan Slottsskogen och Botaniska är en självklarhet som måste ha hög prioritet. Att föreslå bullerskärm mot Dag Hammarskjöldsleden är ett motstridigt budskap när man samtidigt tillåter popkonserter i parken.

99 Ett gift par som bor i Nya Masthugget (Klamparegatan) anser att det är onödigt med ny parkeringsplats vid Slottsskogsgatan och onödigt med ny gångbro till Botaniska.

Kommentar: Många remissvar och skrivelser tar upp problemet med Dag Hammarskjöldsleden som bullrar och skärmar av. Några föreslår mycket radikala lösningar, som att lägga hela leden i tunnel. Andra tar upp möjligheten att, som föreslås i programmet, bygga bullerskärmar och öka kontakterna mellan de två sidorna genom nya eller förbättrade gång- och cykelbroar. Park- och naturnämnden anser att bullerplank innebär ett ganska stort ingrepp som också döljer vyer. Vi menar att det är en nackdel som man i så fall måste väga mot fördelen att få en tystare miljö i grönområdet. Ingreppet blir nog inte så stort om man bygger ett bullerplank som kan få grönska av t.ex. klängväxter. Glasrutor bör säkerligen undvikas av det skäl som Park- och naturnämnden anför. Förslaget i programmet är att frågan utreds, och utredningen bör givetvis ske i samarbete mellan berörda parter, där park- och naturförvaltningen samt trafikkontoret ingår.

Många har synpunkter på för- och nackdelar med en ny gång- och cykelbro. Frågan har ställts om den nuvarande bron skulle tas bort om det byggs en ny. Programmet är tyvärr oklart på denna punkt, men avsikten har inte varit att ta bort någon redan existerande och till stor del väl fungerande förbindelse. Däremot saknas idag den direkta kontakten mellan de två grönområdena som är önskvärd för alla som strövar i dem båda, en bro direkt från entrén till Botaniska över till kullen i Slottsskogen på andra sidan. En sådan bro minimerar den bullerstörda sträcka som man tvingar röra sig utefter när man går från det ena strövområdet till det andra. Behovet av cykelförbindelse här är emellertid ringa. Den är som trafikkontoret påpekar inte nödvändig för den övergripande cykeltrafiken. Den befintliga bron fungerar bra för cyklar, och dessutom får man inte cykla in i Botaniska Trädgården. Åsikter om brons berättigande eller inte går genom hela skalan från "onödig" till "en självklarhet". Trafikkontoret påpekar att kostnaden är hög och att den inte kan finansieras inom nuvarande ramar och säger att en utredning bör göras av hur många som skulle kunna tänkas använda en sådan bro. Stadsbyggnadskontoret anser att en sådan utredning skulle kunna göras som en enkät till besökare i såväl Slottsskogen som Botaniska trädgården.

Utöver frågan om en ny gång- och cykelbro har förslaget om en ekodukt tagits upp av naturskyddsföreningen. Föreningens förslag beskriver en ekodukt i ett läge som knappast kan kombineras med en vanlig gångbro. Om det är möjligt anser vi att en gångbro mitt för Botaniskas entré även borde utformas så att den kan användas av djur. Är detta inte möjligt kan vi inte se att det är fel att bygga en ekodukt enligt naturskyddsföreningens förslag. Frågan är väl närmast vilken ekonomisk prioritering ett sådant projekt kan få.

Flera remissinstanser poängterar att i och till Slottsskogen är det gång- och cykel- och kollektivtrafik som ska prioriteras och att ytterligare parkeringsplatser endast uppmuntrar mer bilism. I princip är vi helt överens i detta synsätt. Den främsta anledningen till förslaget till parkering vid Dalen var att förse användarna av bollplanerna med en möjlighet att parkera på ett ordnat sätt. Idag parkerar fordon oordnat utefter den väg som leder in i Slottsskogen och som skulle kunna vara till för enbart gång- och cykeltrafik. I avsnittet "Nya koloniområden" i programmets *Underlag*

och fördjupning visas en sådan parkering som är i storleksordningen 15 à 20 platser. Det är inte troligt att denna vad avser storleken mycket begränsade parkering uppmuntrar till mer bilism bland de tusentals besökarna som varje dag använder Slottsskogen som strövområde, men den kan vara till nytta för användarna av Dalens bollplaner.

Om man verkligen ska driva linjen att inte uppmåna till bilism kanske man istället borde sluta upp med att upplåta Dalens bollplaner till parkering vid evenemang i Slottsskogen och på Slottsskogsvallen/Frölundaborg.

Lokalsekretariatet önskar parkeringsplatser till en planerad förskola i Skytteskogen. En förskola behöver dock som regel ha korttidsparkering/angöringsplatser på närmare håll för de föräldrar som kommer med bil för att hämta/lämna sina barn. Helst bör all parkering som anläggningen behöver ordnas inom den egna tomten.

Utredning pågår angående lämplig placering av förskola i detta område. Vad gäller Skytteskogen finns ännu inte någonting bestämt.

Gångvägarna norrut till Slottsskogsvallen från hållplatsen vid Marklandsgatan tas upp i en skrivelse. Det är en brist i programmet att denna viktiga entré till programområdet inte uppmärksammas, och självklart bör gångvägarna från hållplatsen vara såväl bra belysta som väl skötta. Det gäller ju kontakten mellan ett stort viktigt idrottsområde i staden och dess närmaste belägna hållplats i kollektivtrafiksystemet. Kopia av denna skrivelse har översänts till trafikkontoret för kännedom.

9. Naturum

1 Fastighetsnämnden välkomnar förslag till etablering av Naturum. Finansieringen förutsätter beslut om investeringsmedel.

3 Göteborg Energi skriver: Vid etablering av Naturum vid Linnéplatsen kan erbjudas fjärrvärme för uppvärmning.

10 Kulturnämnden skriver att ur ett kulturhistoriskt perspektiv är Naturums placering mitt emot Botaniska att föredra, då det minst inverkar på parkens äldre karaktär. En placering vid Linnéplatsen har fördelen att Naturum då kan fungera som entrébyggnad för Slottsskogen och därmed markera parkens början. Byggnaden bör emellertid utformas så att den i minsta möjliga mån skymmer sikten in mot parken.

16 Göteborg Vatten skriver att det finns större dricksvattenledningar genom parken som berör två av de föreslagna lägena för Naturum.

17 Park- och naturnämnden förordar att nyetablering av Naturum undviks i Slottsskogen.

Alternativet Linné Branten innebär mycket sprängningar och ett stort ingrepp i naturen på slänten. Det andra alternativet är ute på gräsmattan, dvs. den parkyta som ligger närmast staden och är mycket populär som mötesplats. Skillnaden mellan stad och park bör förstärkas. Med denna placering av Naturum kan upplevelsen bli den motsatta, dvs att staden flyttar in i parken.

Alternativet Skogssluttningen mitt emot Botaniska medför mycket sprängning och är ett stort intrång i naturmarken. Att bygga på parkeringsplatsen gör minst intrång. Antalet spontanbesökare lär dock bli mindre än vid Linnéplatsen.

Alternativet vid Stora dammen innebär ett stort ingrepp i parken, förmodligen med sprängningar och intrång i naturmarken.

Alla förslagen innebär att ytor som idag är park- och naturmark exploateras. Naturumet innebär ett mycket stort ingrepp i Slottsskogens känsliga miljö och tillför inte parken så

mycket. Verksamheten kommer att generera biltrafik i parken och förutom ytor för byggnaden kommer ytor för entré, angöring, leveranser m.m. att krävas vilket är svårt att utläsa av illustrationerna. Ingreppen blir större än vad som framgår av bilderna och även byggnaden lär upplevas som större i verkligheten.

För att minska intrånget i parken bör det utredas om befintliga lokaler och miljöer i parken, t.ex. Vita Villan, fågelhuset, djurhagarna m.m. skulle kunna användas för naturum. Detta skulle kunna skapa synergieffekter med Park- och naturförvaltningens befintliga verksamheter i parken. En annan tanke är att göra något som inte alls liknar de tidigare naturumen genom att arbeta med befintliga lokaler som Naturhistoriska, turistinformationer, Universeum m.fl. och bygga upp en logistik med guider, naturbåtar, naturbussar, m.m.

21 Stadsdelsnämnden Majorna skriver att Naturum bör placeras vid Linnéplatsen, alternativet "Branten". Det ligger nära den viktigaste entrén där flertalet besökare kommer och är tillgängligt från kommunala kommunikationer, cykel- och gångtrafik. Naturum kan fungera som entrébyggnad och kopplingen till Naturhistoriska blir självklar och innebär en större tillgänglighet till museet. Läget "Branten" innebär mindre ingrepp i Slottsskogens populära miljöer än "Entréytan".

23 Trafikkontoret skriver att vid placering av Naturum nära Linnéplatsen måste hänsyn tas till de planer som finns i K2020 på en ny spårvägsförbindelse till Stigberget och Lindholmen. Bussangöring och tillgänglighet för handikappade samt varutransporter måste också lösas.

26 Göteborgsregionens kommunalförbund skriver att ett Naturum kan få en viktig roll i det välbesökta Slottsskogen. Det bör lokaliseras där det blir lätt att nå med kollektivtrafik, gärna vid någon av Slottsskogens större entréer.

29 Länsstyrelsen skriver att Naturum bör lokaliseras till Linnéplatsen. Av de tre föreslagna lägena är Linnéplatsen, Slottsskogens mest frekventerade entré, intill en av Göteborgs viktigaste kollektivtrafikknutpunkter, det som bäst uppfyller kravet att nå en stor del av storstadsbefolkningen och ger särskilt goda möjligheter att locka besökare. På lång sikt berörs Slottsskogen också av planerad spårvägstunnel mot Stigberget.

En ny entré till parken och museet, förbättrad knutpunkt för kollektivtrafiken och ett nytt naturum berör delvis sammanfallande markområden och har beröringspunkter vad gäller funktion och utformning. I den fortsatta planeringen av hur området vid Linnéplatsen ska utformas är det angeläget att platsens speciella karaktär med öppna gräsytor, lövträdsbryn och lövskogsbevuxen brant bevaras. Naturumsbyggnaden bör ges en strategisk placering i förhållande till befintliga och eventuellt nya kommunikationsstråk för att naturligt kunna fånga upp besökarna i området och leda vidare till museet och Slottsskogen. En verksamhetssamordning med museet gör att byggnadsarean bör kunna minskas avsevärt jämfört med vad som annars behövs för ett naturum. En detaljstudie över lämplig placering av naturum bör integreras i den samlade planeringen av området vid Linnéplatsen.

Om programarbetet kommer fram till att ett Naturum kan byggas i anslutning till Linnéplatsen bör detaljplaneförutsättningarna klarläggas i samråd med berörda parter; Göteborgs Stad, Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen och Naturvårdsverket. Närmast berörda i Göteborgs Stad är Stadsbyggnadskontoret, Trafikkontoret, Fastighetskontoret, Park- och naturförvaltningen och HIGAB. Viktiga frågor att ta ställning till är detaljplanearbetets omfattning och inriktning samt finansiering.

35 Naturskyddsföreningen i Göteborg skriver att föreningen är tveksam till om värdet av ett Naturum i Slottsskogen är så stort att det är befogat med en ny byggnad. Vi ser hellre att det förläggs till någon befintlig byggnad. Det finns bara ett alternativ till

nybyggnad som är acceptabelt, Botaniska "parkeringen". Platsen är redan hårdgjord och byggnaden kan fungera som ljudbarriär mot leden samt att en mycket välkommen gång- och cykelbro mellan Botaniska och Slottsskogen troligare blir byggd.

Linné "Branten" är sämsta läget för Naturum p.g.a. stort ingrepp i område med högt naturvärde, gamla ekar och rödlistade djur- och växtarter. Linné "Entréytan" tar bort en idag ofta använd gräsmatta samt ökar hårdgöring av entrén till parken. Botaniska "Skogssluttningen" och "Dammen" innebär stora ingrepp i vackra parkområden med gamla och stora träd.

38 Göteborgs Naturhistoriska museum skriver att museet är idag svårtillgängligt för allmänheten med en brant och misskött trappa från Linnéplatsen, en brant backe i söder som huvudentré och en dunkel och dålig gångstig från nordväst. Museet har under många år försökt planera för någon form av direktförbindelse från Linnéplatsen, en hiss, spårbana eller liknande. Vid etablering av Naturum vid Linnéplatsen finns det möjlighet att lösa denna fråga.

Naturumet syftar till att skapa intresse och sprida kunskap om naturen att öka antalet besök där och vända sig till nya målgrupper. Naturumet måste därför vara lätt tillgängligt för en bred allmänhet. Naturumet handlar om att överbrygga de hinder som invånarna upplever att de har för att komma ut i naturen, det handlar även om att inspirera och ge kunskap om vad naturupplevelser kan ge för individens välbefinnande. Naturumet ska därför vara beläget vid Linnéplatsen eftersom det här spontant passerar många människor varje dag. Naturumet bör utformas som en lätt, öppen och välkomnande byggnad, lika lätt att slinka in i som i affärer. Det kommer då att uppfattas som en port också in i Slottsskogen, en grindstuga. Naturhistoriska museet och Västarvet är positivt inställda till samarbete med ett blivande Naturum, samnyttjande av lokaler, drift av verksamheten och tillgång till café och butik. En sådan nära samverkan innebär att Naturumet kan minskas till ytan, kompetenser kan samnyttjas och driften bli billigare. En förutsättning är en förbindelse mellan Naturumet och museet och då löser man också behovet av förbättrad tillgänglighet till museet.

En placering mitt emot Botaniska löser i och för sig det stora behovet av en rakare och direktare förbindelse över till Botaniska Trädgården, men placeringen främjar inte spontanbesök och stora besöksströmmar.

En placering vid Stora dammen är bra eftersom här passerar mycket besökare, men i detta område finns redan flera aktiviteter och restauranger medan en sådan fokuspunkt saknas och behövs vid Linnéplatsen. Läget är heller inte så attraktivt för kvällsbesök under den mörka årstiden.

39 Göteborgs Ornitologiska Förening skriver: Föreningen ser positivt på Naturum i Slottsskogen, men hänsyn måste tas till värdefull natur och skyddsvärda arter vid lokaliseringen. Vi anser att den mest attraktiva platsen för att locka många besökare är i anslutning till Linnéplatsen, men man bör inkräkta i minsta möjliga mån på den värdefulla lövskogsmiljön i branten.

43 Slottsskogskolonin skriver att lämplig plats för Naturum bör vara vid Linnéplatsen med närhet till kollektivtrafik.

63 Villa Belparc reserverar sig för förslag Naturum vid Stora dammen.

66 Göteborgs Botaniska Trädgård skriver att Botaniska är positiv till Naturum i Slottsskogen och en placering mitt emot Botaniska är särskilt önskvärd eftersom platsen har anslutning såväl till Slottsskogen, till trädgården och till Änggårdens bergens naturreservat. Vi kan även se fördelar med en placering vid Linnéplatsen inte minst om

det samtidigt öppnas en ny lättillgänglig entré till Naturhistoriska. En placering vid Stora dammen bedöms som minst lämplig eftersom synligheten minskar.

77 En man som bor i Kommendantsängen (Olivedalsgatan) skriver: Rätt med attraktivare huvudentré mot Linnéplatsen, men bryt inte parkintrycket med Naturum där. Välj alternativet mitt för Botaniska. En gångbro skulle ge besökare från båda håll. Byggnad i sluttningen och över vägen tar inte bort några andra värden.

81 Ett gift par som bor i Olivedal (Nordostpassagen) skriver: Bästa plats för Naturum är vid Linnéplatsen.

82 Göteborgs Djurrättsaktivister skriver: Naturum i parken är jättebra. Låt djurhågen ge plats åt riktig natur med vilda djur. De byggnader som frigörs kan bli "fältstationer" koppade till Naturum. Det tömda Fågelhuset kan bli en vacker och välplacerad huvudanläggning. Genom att spara in byggande av nytt hus och genom att flytta pingvinerna och de andra djuren till platser som bättre kan tillgodose deras behov sparas mycket skattepengar som istället kan läggas på Naturums verksamheten.

87 En kvinna som bor i Änggården (Carl Skottsbergs Gata) skriver: Naturumstanken är märklig särskilt som ni vill bygga en så omfattande byggnad. Ingen av de föreslagna placeringarna känns bra. Omfattningen är inte i linje med att ta hänsyn till Slottsskogens kulturhistoriska värden. Placeringen vid Linnéplatsen gör att nästan hela gräsytan tas i anspråk, inte acceptabelt, då den används för picknick och lek. Placeringen mitt emot Botaniska gör att området där blir väldigt bebyggt eftersom Belparc redan ligger där. Bebyggda platser tenderar att förlora i naturkänsla. Placeringen vid Stora dammen är högst olycklig, en otroligt vacker plats med vackra bokträd – förstör inte den. I Slottsskogen finns redan idag ett antal byggnader som fungerar som mötesplatser. Björngårdsvillan är den mest centrala. Jag föreslår att man använder Björngårdsvillan och Vita Villan som mötesplatser som kan fungera som vägvisare ut i naturen.

Vita Villan som jag tidigare föreslagit som café, kan liksom i Björngårdsvillans café, utställningar göras om det gröna närområdet. Man kan också involvera Naturhistoriska museet i detta och ha en permanent mindre utställning även där. Då finns informationen om det gröna närområdet på tre viktiga platser i Slottsskogen och det finns stor chans att människor kommer i kontakt med någon av dessa byggnader under sin vistelse i området. På det sättet behöver man inte bygga en stor nybyggnad på den värdefulla parkmarken. Det förefaller inte särskilt klokt att vilja bebygga mer i Slottsskogen för att människor ska komma ut mer i naturen.

88 Bostadsrättsföreningen Linnéplatsen 1, ägare till Olivedal 10:5, skriver att det måste avsättas pengar och personresurser för skötsel och underhåll, exempelvis är trappan från Linnéplatsen upp till naturhistoriska under all kritik. Den måste skötas så att människor inbjuds att gå där utan risk. Naturhistoriska behöver en bättre planerad och tydligare entré, vilket ev. löses via ett nytt Naturum.

91 En manlig pensionär som bor i Majorna (Mors Backe) skriver: Naturum Linné: Med tanke på närheten till Naturhistoriska borde byggnadsvolymen kunna minskas och byggnaden borde kunna placeras närmare Skogens entré för lägre störningseffekt. Den kan förhoppningsvis utnyttjas som buller och insynsskärm både med tanke på störning från staden och "Knutpunkt Linné". Bästa alternativet för Naturum.

Naturum, Botaniska: Tar bort ett stort område med gammal ekskog. Byggnaden borde istället placeras så nära befintlig spårväg som möjligt, dels för att minska dess dominans, dels för att fungera som buller och synintrycksskärm. Det näst bästa alternativet.

Naturum Stora dammen: Byggnaden skadar allvarligt det stora öppna naturrummet vid Stora dammen. Det sämsta alternativet.

92 En man som bor i Flatås (Sjömilsgatan) skriver: Naturum tillstyrks, bör placeras vid Belparc eller vid Stora dammen.

93 En kvinna som bor i närheten av Slottsskogsvallen skriver: Läget vid Botaniska är det bästa. Det blir lättare att ta sig mellan Slottsskogen och Botaniska, det finns redan en parkeringsplats och det blir inte ett nytt ställe i Slottsskogen som ska ta emot varutransporter. Ett naturum här skulle förvandla något som upplevs som en lite mörk baksida till en mer befolkad miljö. Men man behöver se över den infarten till Slottsskogen – hur cyklar och bilister möts (underfarten vid macken som ligger vid Säröbussarnas gamla garage). De andra förslagen för Naturum drar in onödig trafik i parken där det idag inte är så mycket trafik.

96 En kvinna som bor i Gamla Masthugget (Sjömansgatan) skriver: Behövs någon ny byggnad för en utställningslokal? Går det att använda befintliga lokaler i Björngårdsvillan (som borde ha någon verksamhet som har anknytning till parken) eller i Naturhistoriska Museet (med dess tillgång till naturexpertis)? Går det att satsa på en utbyggnad av Naturhistoriska? I så fall behöver det endast byggas en hiss upp till museet från Linnéplatsen och en gångbro över till Botan från parkeringsplatsen bakom Belparc. Lägg absolut ingen ny byggnad inne i Slottsskogen som i förslagen ”Dammen” och ”Skogssluttningen”.

98 En man som bor i Grimmereds By skriver: Förslaget mitt emot Botaniska är det bästa.

99 Ett gift par som bor i Nya Masthugget (Klamparegatan) skriver: Om syftet med programmet är att säkerställa Slottsskogen som park, varför vill man då göra så omfattande ingrepp i parken? Säkerställandet blir då inte särskilt trovärdigt. Vilka är de egentliga motiven till att bygga Naturum, bygga kolonistugor, anlägga kolonilotter, bygga ny parkeringsplats och bygga ny bro till Botaniska Trädgården?

Vem utom länsstyrelsen vill ha Naturum? Behöver det göras något för att locka fler besökare utöver de nuvarande 3 miljonerna?

Räcker det inte med en ny sommarservering i Utsikten? Kommer inte en del besökare att försvinna istället när området förändras på detta sätt med en ny byggnad på öppna gräsmattor eller i skogsdungar, där Naturum föreslås ligga, eller med kolonistugor och odlingslotter i kanten av området?

Nej till nytt Naturum, lägg gärna ett i Delsjön istället.

100 En man som bor i Majorna skriver: Slottsskogen är viktig genom sin storlek och att den till stora delar är obebyggd. Det sägs att ”nya anläggningar ska undvikas inom de områden som nu är helt obebyggda”. Föreslagna kolonistugor, odlingslotter, nya parkeringsplatser och byggnader typ Naturum inkräktar på de naturområden som är Slottsskogens styrka. Det område som redan finns, Slottsskogskolonin, är tillräckligt. Inga nya parkeringar bör tillåtas, snarast bör befintlig p-plats vid Belparc återvändas till annat eftersom den gör att det blir mycket biltrafik inne i Slottsskogen. Slottsskogen är välförsörjd med kollektivtrafik vilket minskar behovet av bilåkning. Något hundratal nya parkeringar inkräktar kraftigt på de fria ytorna inne i Slottsskogen men bidrar föga till bekvämligheten för de tiotusentals människor som ofta besöker Slottsskogen varje dag. Naturum kan behövas, men skulle kunna placeras i Vita Villan och Fågelhuset.

101 Bostadsrättsföreningen Slottsskogen, ägaren till Kommendantsängen 10:16, skriver: Naturum tillsammans med hissen bör placeras vid huvudentrén. Det skulle säkert förstärka huvudentrén.

Kommentar: I förarbetena till programmet har länsstyrelsen/naturvårdsverket gett uppgiften att storleken på ett naturum i Slottsskogen behöver vara ca 500 kvm. I sitt remissvar antyder länsstyrelsen dock att vid en placering vid Linnéplatsen och med en samverkan med Naturhistoriska museet, kan denna yta minskas. Naturhistoriska museet antyder samma sak i sitt remissyttrande. Det är något olyckligt att detta inte redovisades tidigare så att illustrationen kunde anpassas och visa en byggnad med mindre volym. Man behöver dock inte, som park- och naturnämnden gör, befara att byggnaden kommer att bli *större* än vad illustrationerna visar.

Synpunkterna på Naturum delar sig mellan de som anser att anläggningen kan accepteras i Slottsskogen och därför meddelar vilket alternativ de anser vara bäst, och de som inte accepterar något Naturum överhuvudtaget i Slottsskogen. Argumenten mot anläggningen är att den innebär ett stort ingrepp i naturen och parkmiljön, att den kommer att medföra oönskad trafik in i parken. Dess berättigande ifrågasätts och tanken att utnyttja befintliga lokaler och resurser till att fylla samma funktion som ett naturum förs fram av bl.a. park- och naturnämnden.

Bland de remissinstanser och andra som kan tänka sig acceptera Naturum i Slottsskogen överväger synpunkten att förslaget "Linné, Branten" är det bästa. Det är också detta förslag som de viktigaste intressenterna i projektet, länsstyrelsen och naturhistoriska museet, har sett som det bästa.

Stadsbyggnadskontoret anser att frågan om möjligheten att utnyttja befintliga byggnader i Slottsskogen för Naturums funktioner bör övervägas innan man går vidare. En nackdel med detta förslag är att man inte kommer att få den nära tillgängligheten till kollektivtrafik som önskats och att samordningen med naturhistoriska och möjligheten att förbättra museets idag svårtillgängliga entré bortfaller. Frågan om att använda befintliga resurser behöver dock beaktas. Både Vita Villan och Fågelhuset står idag tomma och skulle kunna användas. (Vilket dock inte var fallet när programmet utarbetades.) Park- och naturnämnden antyder bl.a. möjligheten till "Naturbuss". Hur skulle ett sådant alternativ se ut och fungera? Stadsbyggnadskontoret föreslår att samrådet kring denna programfråga förlängs med Länsstyrelsen, Naturhistoriska museet, Park- och naturförvaltningen och stadsbyggnadskontoret som de viktigaste deltagarna.

Om det efter detta förlängda samråd trots allt skulle framstå som ogörligt att fortsätta på denna linje bör ett läge för Naturum enligt "Linné Branten" prövas i detaljplan. Ambitionen bör vara att minska lokalprogrammet enligt de senaste uppgifterna från Länsstyrelsen och Naturhistoriska, att minimera ingrepp i naturen och att ge anläggningen en prägel som en entrébyggnad till Slottsskogen och en entré med någon form av hissförbindelse till museet 20 meter ovanför. Med tanke på närheten till befintligt café vid Fågeldammen lär det inte behövas något café i Naturum. Det är också stadsbyggnadskontorets uppfattning att någon form av arkitektävling bör genomföras för att kunna välja en projektutformning som på bästa sätt löser de intrikata gestaltungsfrågorna.

10. Koloniområden

1 Fastighetsnämnden skriver att i kommunens budget fastslås som ett prioriterat mål att utveckla nya möjligheter till odling samt att göteborgarna ska kunna semestra i sin egen stad. Det finns en stor efterfrågan bland de boende i Majorna, Kungsladugård och Linnéstaden att hemmavid ha möjlighet att odla. Men odlingsmöjligheterna i stadens centrala delar är begränsade. Därför är det viktigt att kunna erbjuda de boende i dessa stadsdelar denna möjlighet.

Investeringskostnaderna för kolonistugeområdet vid Slottsskogsgatan torde kunna täckas av arrendeintäkter. Men odlingsområdet vid Ekedalsgatan kan sannolikt inte bära sina egna kostnader. Ett sätt att minimera ett kommande underskott är att området kompletteras med ett antal mindre stugor.

6 Göteborg Energi Nät AB skriver att nuvarande regler kräver separata anslutningar inom nya koloniområden, dvs. varje stuga måste ha egen elanslutning.

8 Idrotts- och föreningsnämnden (endast TU) skriver: För att skapa kolonilotter vid Slottsskogsgatan föreslås flytt av "Blomstergården" till en av Dalens bollplaner. Dalens bollplaner är två grusplaner försedda med belysning som används för fotboll men även parkering vid större evenemang – som Göteborgsvarvet, tävlingar och konserter på Slottsskogsvallen - och matcher på Frölundaborg.

Odlingslotter vid Ekedalsgatan: Intill ligger föreningen Argos klubbstuga och det är viktigt att föreningens nyttjande inte begränsas. Odlingslotterna bör därför inte placeras alltför nära.

10 Kulturnämnden skriver: Arrendeaftalet mellan Slottsskogskolonins förening och kommunen ger inte tillräckligt skydd. Istället rekommenderas skydd i plan eller områdesbestämmelser för att säkerställa kolonins arkitektoniska och samhällshistoriska värden.

Anläggandet av odlingslotter och kolonistugor talar emot målet att Slottsskogen ska vara tillgänglig och öppen för alla människor. Det innebär ofrånkomligt att viss mark "privatiseras" och därmed inte blir tillgänglig och öppen för alla. Det bör starkt övervägas om den folkkära parken Slottsskogen ska innehålla denna typ av anläggningar.

14 Miljönämnden skriver att vad gäller föreslagna koloniområden vore det önskvärt med en motivering till varför odlingslotter och kolonistugor ska lokaliseras till Slottsskogen.

16 Göteborg Vatten skriver att koloniområdet vid Slottsskogsgatan kommer i konflikt med befintlig dricksvattenledning dimension 400 mm. Det är viktigt att marknivåer inom kolonistugeområdet utförs så att vattnet lätt kan ta sig ut ur området vid en ev. vattenläcka.

17 Park- och naturnämnden skriver att odlingslotter vid Ekedalsgatan är ett bra förslag och tillstyrker därför detta.

Park- och naturförvaltningen hade förordat att en exploatering av kolonistugor och odlingslotter undviks i Slottsskogen, och skriver: "Det föreslagna odlingsområdet vid Ekedalsgatan används idag bl.a. hundägare. Odlingslotter innebär att en yta av Slottsskogen inte längre blir allmänt tillgänglig vilket ökar trycket på övriga ytor i Slottsskogen med risk för konflikter. Odlingslotter uppfyller inte de kriterier som gäller för en yta "öppen och tillgänglig för alla" enligt programförslagets syfte.

Koloniområde vid Slottsskogsgatan tar upp ett betydligt större område. Även om gångvägar ska hållas öppna för allmän gångtrafik kommer detta att innebära en privatisering av en del av Slottsskogens mycket värdefulla yta. Park- och naturförvaltningen förordar verksamheter eller anläggningar som har en spontan, oorganiserad användning. Idag har området en värdefull användning som en lite lugnare yta för avkoppling än vad besökaren finner på de andra stora gräsmattorna men en mer central placering i parken. Randområdet är också viktigt för att ge en skyddad känsla. Hit kommer hundägare och familjerna med picknickkorgen efter arbetet. En översyn av områdets utformning ur besökarens synvinkel kan vara bra att göra enligt förslagen i

”Nollalternativet” där exempelvis en äppelträdgård kan utvecklas och vara öppen för alla.

Sammantaget innebär förslagen i programmet att parkytorna i Slottsskogen minskar och att Slottsskogens gräns blir mindre tydlig och riskerar att utsättas för ytterligare markanspråk framöver. Det är ett stort publikt tryck på Slottsskogen. Att göra om delar av parken till ytor av mer privat karaktär lämnar färre ytor kvar till allmänheten.”

Park- och naturnämnden beslöt dock att till byggnadsnämnden översända ett yrkande från S, V och Mp, vari följande uttalas: ”När det gäller exploatering i form av kolonistugor och odlingslotter i Slottsskogen delar vi inte förvaltningens uppfattning om att en nyetablering ska undvikas. Detta förutsatt att en nyetablering av kolonistugor begränsas till det område vilket benämns som ”nollalternativet”, samt området där Blomstergården ligger idag. Blomstergården flyttas till Dalens bollplaner. Vi vill även understryka vikten av hur kolonistugorna utformas. Vi förordar små enkla bodar/redskapsbodas, inte exklusiva vinterbonade stugor med indraget el och vatten.”

Mp uttalade följande förbehåll till yrkandet: ”Vi vill inte se en nyetablering av kolonistugor i Slottsskogen då vi anser att detta riskerar bli en privatisering av parken.”

21 Stadsdelsnämnden Majorna skriver att koloniområdena nära den befintliga Slottsskogskolonin kan innebära att det blir mer grönska och socialt liv i delar av Slottsskogen som inte används så frekvent. Det ger de boende möjlighet att odla i centrala Göteborg. Det är värdefullt för den enskilde och är ett av stadens uppdrag. Det är positivt med odlingslotter men det är tveksamt att delar av Slottsskogens fria ytor ska tas till kolonistugor. Odling på lotter kan alla njuta av. Blomstergårdens flytt bör nog övervägas då det innebär att en del av Dalens bollplaner tas i anspråk. Det finns relativt få sådana ytor i relation till en stor befolkning i närområdet.

23 Trafikkontoret skriver att kolonistugor och lotter måste förses med erforderligt antal parkeringsplatser och funktionsenliga angöringsytor.

29 Länsstyrelsen skriver om förslaget till nytt kolonistugeområde i västra Slottsskogen: Det är en trevlig idé med ytterligare kolonilotter i parkens västra delar som ett led i att främja möjligheterna till stadsnära odling. Då området ligger inom riksintresse för kulturmiljövård är det viktigt att sätta alla tilltänkta förändringar i relation till värdegrunden för riksintresset. Detta kommer bl. a. att innebära krav på begränsning av antalet nya byggnader samt deras storlek och utformning.

Det bör övervägas om det alls är lämpligt att tillåta kolonistugor på platsen.

35 Naturskyddsföreningen i Göteborg skriver att odlingslotterna vid Ekedalsgatan är ett befogat ingrepp, men offentligen ska bevaras och bebyggelse bland lotterna bör inte tillåtas. Djurs förflyttningar över Ekedalsgatan bör underlättas genom att odlingslotterna inte avgränsas med staket.

Odling vid Ekonomigårdarna bör ske i en form som kommer allmänheten till gagn, t.ex. kan Stadsjord engageras. I andra hand odlingslotter under förutsättning att de inte inhägnas, men inte kolonistugor.

38 Göteborgs Naturhistoriska Museum skriver att etablering av koloni och odlingslotter i utkanten av parken är bra. De avskärmar parken från gatan och engagerar stadsbon i natur och miljöarbete.

43 Slottsskogskolonin skriver att odlingslotter vid Argos sportstuga är positivt. Platsen användes för 45 år sedan till just detta men lades ner på grund av att man inte fick ha grödorna ifred.

Koloniområdet vid Slottsskogsgatan är enligt programmet tänkt att inte ha vatten och avlopp till stugorna. Hur ska man handskas med det avloppsvatten som kommer att släppas ut vid stugorna? Kommunen har beslutat att allt avlopp i alla koloniområden skall vara anslutet till kommunens avloppsnät år 2012. Är det då inte bättre att ansluta stugorna till el och vatten från början?

77 En man som bor i Kommendantsängen (Olivedalsgatan) skriver: Koloniplanerna verkar trevliga.

80 Anonym skriver: För att bevara Slottsskogens unika karaktär ska ju nya byggnader undvikas att byggas på områden som är obebyggda idag. Nya koloniområden skulle verkligen inkräkta på Slottsskogen och det blir inte tillgängligt för alla göteborgare.

De områden som nämns för nya kolonier är väldigt bra och välbesökta strövområden, inte bara för hundägare, för de ligger lite vid sidan av. Skulle detta bli inhägnade områden för bara några få så blir det ju slut med detta. Om man ska få plats med ca 50 stugor och ett 30-tal odlingslotter så krävs ett stort område. Mycket av Slottsskogen kommer att gå åt.

Göteborg fick köpa Slottsskogen av August Kobb på villkoret att Slottsskogen inte skulle naggas i kanterna, vilket tycks viljas göras mer och mer.

83 En man som bor i Majorna (Dahlströmsgatan) skriver: Jag önskar att priserna i det nya kolonistugeområdet blir begränsade, i det gamla har de stigit orimligt och är nu ren spekulat. Låt även de som inte har miljoner på banken ha möjlighet att skaffa stuga.

87 En kvinna som bor i Änggården (Carl Skottsbergs Gata) skriver: Kolonistugeområdet och odlingslotterna skulle tillföra ytterligare nya framtida värden. De ligger i linje med Slottsskogens kulturhistoriska värden. Det är dock viktigt att stugorna inte är för stora utan att det gröna dominerar.

91 En manlig pensionär som bor i Majorna (Mors Backe) skriver: Kolonistugeområdet innebär att en inte liten del av Slottsskogens totala yta för naturupplevelse krymper genom privatisering. Området har idag inte så många besökare men det beror på att gångväg saknas. Många motionslöpare springer dock genom området. Området har betydelse som avskärmning mot buller och synintryck och som naturupplevelse på distans. Även om man idag säger att området ska vara tillgängligt för alla är detta inte möjligt ur skadegörelsesynpunkt. Kungsladugårdskolonin är staketinhägnad med låsta grindar. Kommunen bör inte sälja eller hyra ut någon del av Slottsskogen.

Odlingslotter vid Ekedalsgatan innebär mycket små negativa effekter och kan accepteras.

96 En kvinna som bor i Gamla Masthugget (Sjömansgatan) skriver: Låt Dalens bollplaner förbli intakta. Om parkeringsplatser är nödvändiga lägg dem i backen upp mot Slottsskogsgatan. Låt den lilla vackra gläntan norr om parkstationen få vara kvar. Fina ekar och vitsippsbacke. Bebygg inte Slottsskogen med några kolonistugor! Det motverkar ursprungssyftet med parken att vara ett rekreationsområde för alla. Att anlägga en äppellund är trevligt, kanske också en liten örtagård eller en blomsteräng med vilda blommor några bänkar och en liten sandlåda.

98 En man som bor i Grimmereds By skriver: Om mark från Slottsskogen inte tas i bruk för koloniområdena är förslagen bra.

99 Ett gift par som bor i Nya Masthugget (Klamparegatan) skriver: Nej till nytt odlingsområde vid Ekedalsgatan. Tar oexploaterat grönområde i anspråk. Nej till nytt kolonistugeområde vid Slottsskogsgatan. En omfattande exploatering av området som

gynnar ett fåtal privatpersoner men inte flertalet göteborgare. Området kan göras mer tillgängligt för besökare istället eller bara bevaras som naturområde som det är idag.

100 En man som bor i Majorna skriver: Slottsskogen är viktig genom sin storlek och att den till stora delar är obebyggd. Det sägs att ”nya anläggningar ska undvikas inom de områden som nu är helt obebyggda”. Föreslagna kolonistugor, odlingslotter, nya parkeringsplatser och byggnader typ Naturum inkräktar på de naturområden som är Slottsskogens styrka. Det område som redan finns, Slottsskogskolonin, är tillräckligt.

Kommentar: Det föreslagna odlingsområdet vid Ekedalsgatan har inte bemötts med negativa synpunkter. Däremot är det en helt annan sak med det föreslagna, betydligt större, kolonistugeområdet vid Slottsskogsgatan. Positiva röster för detta förslag begränsar sig till fastighetsnämndens, naturhistoriska museets och park- och naturnämndens remissvar samt i tre skrivelser från enskilda. Negativa röster hörs från idrotts- och föreningsnämnden, naturskyddsföreningen samt i sex skrivelser från enskilda. Tveksamhet till förslaget uttrycks av kulturnämnden, miljönämnden, stadsdelsnämnden Majorna samt länsstyrelsen. Park- och naturnämnden förordar en begränsning av områdets omfattning.

Argumenten *för* kolonistugor är att detta ligger i linje med målet i kommunens budget om möjligheter till odling och att ”semestra hemma” i centrala delar av staden. Fastighetsnämnden hänvisar till en stor efterfrågan bland boende i Majorna, något som också bekräftas av stadsdelsnämnden Majorna. Stadsdelsnämnden uttrycker dock stor tveksamhet till formen kolonistugor och att delar av Slottsskogens fria ytor ska användas till detta.

Argumenten *mot* kolonistugor är att detta begränsar Slottsskogen som tillgänglig och öppen för alla, och att mark privatiseras. Miljönämnden efterfrågar en motivering varför odlingslotter och kolonistugor ska lokaliseras till Slottsskogen. Programmet är tyvärr ofullständigt på denna punkt. En hänvisning till kommunens mål enligt ovan hade kunnat göras, men detta ger dock inte argument för att använda just Slottsskogen till kolonistugor. Park- och naturförvaltningen har påpekat att just denna yta inom Slottsskogen har en värdefull användning idag som en lite lugnare yta för avkoppling, picknick, hundrastning etc. Det föreslagna projektet innebär dessutom ett stort intrång i Dalens bollplaner, där den norra planens yta minskar med ca 40 procent. Idrotts- och föreningsnämnden samt stadsdelsnämnden Majorna har invänt mot detta. Länsstyrelsen hänvisar till Slottsskogens riksintresse för kulturmiljövård och anser att det bör övervägas om det alls är lämpligt med kolonistugor. I skrivelser från enskilda påpekas att området används av joggar och att det finns en liten fin glänta med ekar och vitsippor norr om parkstationen.

Stadsbyggnadskontoret anser att det föreslagna kolonistugeområdet vid Slottsskogsgatan i och med remissbehandlingen av Program för Slottsskogen har fått en grundlig belysning som har visat att nackdelarna med detta projekt överväger fördelarna. När det gäller en så känslig fråga som att ta en del av den folkkära parken Slottsskogen i anspråk för ett sådant ändamål bör det vara angeläget att ha en hög grad av konsensus inom kommunala instanser och bland kommunens invånare. Stadsbyggnadskontoret anser att remissbehandlingen av programmet har visat att det kommer att bli mycket svårt att nå en sådan konsensus. Det bör även noteras att länsstyrelsen ifrågasätter projektets lämplighet och ser det som ett intrång i riksintresse. Stadsbyggnadskontoret rekommenderar därför att projektet avbryts och att en utformning av den aktuella platsen enligt det nollalternativ som presenteras i programmet i stället övervägs.

Stugornas storlek samt deras ev. anslutning till vatten och avlopp erfordrar en extra kommentar. Som projektet kolonistugor vid Slottsskogsgatan presenterades i

programhandlingen var avsikten att det skulle vara små stugor (10-15 kvm) med plats att sitta och äta sin matsäck inomhus och att förvara trädgårdsredskap. Vatten skulle man få hämta vid en vattenpost utomhus, där det också skulle gå att hälla ut slaskvatten. Det skulle inte vara stugor där man kunde övernatta. Så fungerar det i andra områden i kommunen där stugorna har denna storleksordning. För koloniområden med större stugor som används som fritidsbostäder kommer andra krav på anslutning till vatten och avlopp.

Fastighetsnämnden har funnit att det föreslagna odlingsområdet vid Ekedalsgatan sannolikt inte kommer att kunna bära sina egna kostnader, och för att minimera underskottet kunde området kompletteras med ett antal mindre stugor. Med tanke på reaktionerna mot kolonistugor vid Slottsskogsgatan ser inte stadsbyggnadskontoret detta som någon framkomlig väg. Om detta projekt ska drivas vidare och prövas i detaljplan bör det ske i princip enligt det förslag till ca 30 odlingslotter som presenteras i programmet. Vi kan inte se att lotterna ligger för nära klubbstugan som idrotts- och föreningsnämnden skriver. SK Argo har fått programmet för yttrande men har inte sänt in någon skrivelse.

Kulturnämnden skriver att det gällande arrendeavtalet för Slottsskogskolonin inte ger ett tillräckligt skydd för kolonins kulturhistoriska värden och rekommenderar att man t.ex. tar fram områdesbestämmelser för detta koloniområde. Stadsbyggnadskontoret kan förstå denna synpunkt att ge garantier för ett mer långsiktigt skydd. Kontorets förslag är ju att det för hela Slottsskogenområdet ska göras områdesbestämmelser för att göra det möjligt att reglera en önskvärd bygglovplikt bl.a. för kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Dessa områdesbestämmelser bör alltså innefatta även Slottsskogskolonin med dess kulturhistoriskt värdefulla kolonistugor m.m. Det är möjligt att området med Slottsskogskolonin bör behandlas som ett separat ärende.

11. Området söder om Margretebergsgatan

8 Idrotts- och föreningsnämnden skriver att området kring Slottsskogsvallen, Frölundaborg och Friidrottens hus har ett stort antal besökare och idrottsutövare. Det är stadens centrum avseende friidrott och ishockey samtidigt som det innehåller tränings- och klubblokaler för många fler idrotter. Grusytan framför Slottsskogsvallen används flitigt av boulespelare som också har en föreningslokal i anslutning till banorna. Gällande detaljplan för detta område är generös beträffande byggrätter, medan programmet föreslår en begränsning av byggnation av nya publika anläggningar och att en ny detaljplan därför upprättas. Idrotts- och föreningsnämnden är tveksam till generella begränsningar beträffande nybyggnation.

10 Kulturnämnden skriver att det är positivt att programmet anger bevarande av miljön kring Slottsskogsvallen och Margretebergs gård.

87 En kvinna som bor i Änggården (Carl Skottsbergs Gata) skriver: Bra att bevara områdets gröna karaktär och anläggningarna. Viktigt att plantera in nya träd utmed gatan eftersom oxlarna tagits bort. Viktigt se över de stora ytor som är asfalterade och minska något på dessa. Kanske kan gångvägarna göras med grus/sand istället för att ge ett mjukare intryck och kännas skönare att promenera på. Fler träd skulle kunna planteras för att förstärka det gröna.

90 En kvinna som bor i Gamla Masthugget (Flaggatan) skriver: Gräv ner Margretebergsgatan så att Slottsskogsparken och Slottsskogsvallen inte avgränsas av någon väg. Lagg om Slottsskogsvallen till konstisåkningsbana vintertid för allmänheten.

91 En manlig pensionär som bor i Majorna (Mors Backe) skriver: Samhörigheten mellan Skogen och området söder om Margretebergsgatan bör betonas mer eftersom områdena i stor utsträckning används eller kan användas för samma ändamål, naturrekreation av olika slag. Bullerskärm på bägge sidor av Margretebergsgatan samt förbättring av tillgängligheten mellan områdena bör utredas, kanske på sikt även en bro här.

92 En man som bor i Flatås (Sjömilsgratan) skriver: Området är för dåligt utnyttjat. Förslag: Fyll på med vatten – åtminstone sommartid – i den lilla cementerade och björkomgärdade fontänen/plaskdammen strax väster om boule-banan. Här skulle barnfamiljernas minsta kunna plaska i 10-15 cm djupt vatten. De omkringliggande gräsmattorna möjliggör solbad och lek. Rejåla parkeringsplatser finns som idag endast nyttjas av de relativt få boulespelarna. De sanitära behoven behöver lösas, kanske genom en särskild kioskbyggnad. Ett samarbete med bouleklubben kan kanske vara en lösning?

98 En man som bor i Grimmereds By skriver: Förslagen för området söder om Margretebergsgatan är bra.

Kommentar: Gällande detaljplan för området som är upprättad 1923 visar byggrätt över hela området för idrottsändamål, vilket nog kan betecknas som generöst. Frågan är om detta svarar mot dagens syn på hur ett område för idrott och rekreation bör bebyggas. I programmet visas på de naturvärden och kulturhistoriska värden som finns i detta område och argumentet förs fram att dessa värden bör behållas och säkerställas genom detaljplaneläggning. Programmet anger även att nya stora publika anläggningar inte bör planeras in och argumentet för detta är bl.a. att kapaciteten i befintliga parkeringar är begränsad. Ett närmare studium av områdets förutsättningar bör göras i samarbete med Idrotts- och föreningsförvaltningen. Det kan inte uteslutas att det kan finnas rum för vissa nya anläggningar. Att åstadkomma en *generell* begränsning av byggrätten är inte något mål för en ny detaljplans utformning. Varje form av begränsning måste vara väl avvägd och noga motiverad.

I sammanhanget kan noteras att stadsbyggnadskontoret gjorde ett grundligt studium av området inför förslaget att etablera en boulehall här, och kunde då konstatera att det inte fanns tillräckligt utrymme för en sådan anläggning.

I en skrivelse (från en boende söder om området) tas de dåligt skötta gångvägarna från hållplatsen vid Marklandsgatan upp. Se avsnitt 9: Trafik och parkering. Möjligheten att utveckla områdets användning för spontan utevistelse berörs i skrivelserna som återges ovan.

Ett par skrivelser från enskilda tar upp frågan om bulleravskärmning mot Margretebergsgatan och framför även åsikten att gatan borde läggas i tunnel. Eventuellt kan det vara möjligt att göra en sådan tunnel, men nerfarten till tunneln från väster blir lång, eftersom marken är plan här, och infarten till Slottsskogsvallen från norr blir mycket krånglig. I en framtida detaljplaneläggning av området söder om Margretebergsgatan skulle tunnelförslaget kunna belysas ytterligare för att se om man skulle kunna vinna så stora fördelar med detta att nackdelarna kompenseras, och framförallt för att bedöma förslagets ekonomiska aspekter.

12. Natur; djur, växter, dammar

14 Miljönämnden skriver att programmet är väl genomarbetat och tar upp de flesta relevanta aspekter. Dock saknas helt en beskrivning av de mycket höga naturvärden som finns i Slottsskogen. Dessa behöver beskrivas på samma tydliga sätt som områdets

kulturvärden och rekreationsvärden om man ska kunna utveckla Slottsskogen på ett sätt som tar hänsyn till naturvärdena.

17 Park- och naturnämnden skriver att programmet saknar en beskrivning av de höga naturvärden som finns i Slottsskogen. Bland annat har ädellövskogen bedömts ha högsta naturvärde enligt länsstyrelsens ädellövskogsinventering. Park- och naturförvaltningen har gjort en sammanställning över de naturvärden Slottsskogen hyser, vilket visar på 20 rödlistade arter av flera kategorier. En stor del av dessa är samlade i ädellövskogen runt berget där naturhistoriska museet är beläget. I skrivelsen hänvisas till bilagan ”Naturvård i Slottsskogen”, Lars Arvidsson 4 juni 2010.

29 Länsstyrelsen skriver att åtgärder vid dammarna bör ske med hänsyn till befintligt växt- och djurliv i vattenområdet. Rensning/muddring av dammarna kan vara anmälnings- eller tillståndspliktig vattenverksamhet enligt 11 kap miljöbalken.

35 Naturskyddsföreningen i Göteborg skriver att det är viktigt bevara mångfalden av miljöer och platser, förstärka parkkänslan i de områden som är parklika idag och stärka naturvärdena i områden som är mer vilda och otillgängliga

Ansatsen varsamhet men inte stopp för förändringar är bra. Skogens värde som rekreations- och motionsplats bör stärkas. Vi ser gärna att några vägslingor blir bättre utmärkta med sträckning och längd för att inbjuda till promenad i de delar av parken som inte är tillrättalagda. Stigar och platser bör dock behålla sin naturliga karaktär.

Föreningen anser att djurgårdarna ska enbart ha djur som kan trivas i hägn och omfatta lantraser/hushållsdjur, ev. med bevarandevärde. Får och getter kan användas som ”gräsklippare”, inte bara här utan även på andra håll i staden. Det blir ett spännande och pedagogiskt arrangemang då djurskötarna vallar fåren tillsammans med vallhundar. Fåren kan klippas, allmänheten kan se på och ull kan användas.

Parken bör upphöra med vingklippta fåglar, de löper stor risk att tas av rovfåglar och har berövats sin naturliga flyktmöjlighet. En röjning av utsiktsplatser föreslås. Programmet anger inte vilka platser som menas. Ett allmänt tillstånd att röja runt samtliga platser bör inte ges. Varje plats bör bedömas utifrån de ingrepp, till exempel avverkning som krävs för att ge utsikt. I de fall där stor inverkan måste ske bör man inte återskapa en utsiktsplats. Den förvildade vegetationen i Naturparken (delområde 7) har ett naturvärde som inte bör tas bort genom att göra vegetationen mer parklik. Om förslaget att röja i området görs för att öka tryggheten på kvällen/natten anser vi att trygghetsskapande belysning är att föredra. Vad gäller röjning i strandvegetationen runt Stora och Lilla dammen bör i första hand djurens behov hävdas. Stränderna runt Stora dammen har väldigt få platser för fåglar att gömma sig i, här behövs snarare mer vegetation för att skapa livsmiljö för dem. Med ett väl planerat tillskott av buskage och mindre träd vid stränderna kan man ha fågelskådning direkt från Villa Belparcs servering.

Gör Slottsskogen till ett exempel på kretsloppstänkande. Försök minska på avfallsmängderna och källsortera dem och ha en fraktion för biologiskt material att komposteras på plats eller skickas till biogasframställning. Med informationstavlor och tydliga insamlingskärl kan Slottsskogen bli en pedagogisk resurs i kretsloppsarbetet.

39 Göteborg Ornitologiska Förening skriver att Slottsskogen är en unik miljö i staden och en mycket viktig fågellokal med 600 – 900 häckande fågelpar sommartid. Slottsskogen är även en viktig lokal för rastande fåglar samt övervintrande fåglar som ringduva och bergfink.

Trots röjning i naturparken har partier tillåtits bli mer vildvuxna, vilket är gynnsamt för fågelfaunan och arter som sångare och flugsnappare. Under de senaste decennierna har

också bl.a. gärdsmyg och grönsångare etablerat sig, troligen via Änggårdssjöns naturreservat.

En skötselplan bör upprättas för Slottsskogen för att säkerställa att skötsel i form av exempelvis trädröjning och gallring sker med hänsyn till fågelfaunan och den biologiska mångfalden. Vissa delar bör gallras mycket måttligt eller inte alls. Gallring har de senaste decennierna ibland varit för hård och buskage och ungskog tagits bort av oklar anledning, vilket minskar insektsförekomsten och därmed vissa fågelarter. Detta kan vara en orsak till att häckande svartvit flugsnappare och trädgårdssångare minskat kraftigt. På senare år har dessutom lövsångaren minskat drastiskt.

Döda träd och hålträd bör lämnas kvar där det är säkert då det gynnar bl.a. kattuggla och hackspettar. Hålträden används även av andra fågelarter till bobyggnad. Ek och bok är vanliga trädslag, vilket ger goda möjligheter för mesar, finkar, ringduvor och änder att övervintra och få mat. Låt hassel och sälj vara kvar och plantera nya. Bevara de bärträd som finns i norra Slottsskogen och plantera nya i andra delar av Slottsskogen.

Dammarna är viktiga för många vattenlevande arter, änder, rörhöns och doppingar. Bevara vegetationen vid Lilla dammen och Ödledammen. Samma slags vegetation bör introduceras i Hästhagens och Hjorthagens dammar, Fågeldammen och Karlsrodammen. Ökningen av vattenstråk i parken som påbörjats bör fortsätta. Det ger bättre vattenmiljö och lockar försärla och strömstare. Dammarna är också en viktig övervintringsplats för änder.

Utred möjligheterna att öka småfiskbeståndet i Stora dammen för att locka dit olika fiskätande fågelarter som hägrar och storskarvar.

Vi är tveksamma till att hålla vingklippta änder i Slottsskogen eftersom det redan finns en naturlig förekomst av olika andfåglar. Mindre arter som är vingklippta blir lätt byten för rovfågel.

Föreningen föreslår att en systematisk inventering av häckande fågelarter genomförs att användas som grund vid upprättande av en skötselplan för Slottsskogen. Vi föreslår även att ett biologiskt råd med expertis inom olika områden tillsätts som ett rådgivande organ för den framtida skötseln av Slottsskogen.

79 En kvinna som bor i Gamla Masthugget (Sjömansgatan) skriver: Området med ingång från Sjömansgatan och ner mot Hålekärrsbacken, skogsområdet runt utsiktstornet behöver gallras ut rejält. Idag är det mörkt och otryggt att gå på gångvägarna, som också behöver läggas om. Dålig belysning och väldigt mörkt på gatorna att det blivit alldeles för vildvuxet.

Djurparken är ett trevligt inslag. Det vore tråkigt om den försvann.

81 Ett gift par som bor i Olivedal (Nordostpassagen) skriver: Fäll inte fler träd vid dammarna. Träden och grönskan och vattnet ger skönhetsupplevelse. Tråkigt nog har flera alar fällts vid Lilla och Stora dammen. Träden har även betydelse för fågellivet.

Om man ska få verklig utsikt från utsiktstornet får man kalavverka en avsevärd del av Slottsskogen.

Ni vill lätta upp vegetationen runt landskapsstugorna, det finns redan nu öppna ytor kring stugorna. Tänk på att Slottsskogen är den enda betydande park som finns i Göteborgsområdet. Såga inte ner träden, vi behöver dem som kontrast till all asfalt och betong.

Tidigare förändringar i parken har inte alltid varit lyckade. Vattenfallen ovanför Pelikandammen är torrlagda, pelikanerna är sålda. Meningen var att vattnet skulle

cirkulera mellan de olika dammarna. Kanalen nära Stora dammen är tömd på vatten under sommarhalvåret, man ser bara de fula rostiga sidoplåtarna, ett misslyckat projekt.

82 Göteborgs Djurrättsaktivister skriver: Göteborgs Djurrättsaktivister driver sedan 2007 kampanjen *Ge djuren i Slottsskogen ett bättre liv* och har samlat in 2000 namnunderskrifter från dem som vill att djurparken ska bort. Det är orimligt och inhumant att hålla djur fångade på minimala ytor i en vacker park som redan är naturlig boplats för många vilda djur.

Ta bort de inhägnade djuren, främst av djuretiska och djurskyddsliga skäl. Från etisk synpunkt är det fel att för sitt eget nöjes skull hålla andra inspärrade, oavsett om de tillhör en annan art. Från djurskyddssynpunkt lever djuren i Slottsskogen i en mycket dålig miljö. T.ex. Humboldtpingvinerna som lever långt från sina naturliga breddgrader och därför måste hållas inomhus större delen av året. Inte heller utomhusanläggningen motsvarar deras naturliga miljö, där de dyker till över 50 m djup och bara går i land vid häckning. De är också den pingvinart som är mest lättstressad av människor och därför extra olämplig att ha i fångenskap. Inomhusanläggningen för pingviner i Slottsskogen har en damm som är 60 cm djup och där de inte kan dyka. Den strider på flera punkter mot lagföreskrifterna för djurparker. Även de andra djuren har mycket små och onaturliga inhägnader med för lite sysselsättning och de är ständigt omgivna av besökare.

Många hävdar att det är bra för barn att se djuren i parken för att det ökar deras förståelse och respekt för djur. Vi menar att det barn lär sig av att se djur i fångenskap, i en artificiell miljö och helt utan koppling till det naturliga ekosystemet snarast är missledande och försvårar verklig inläring. Det uppmanar inte till respekt för djur och natur. Det är ett maktmissbruk som vi inte ska föra vidare till kommande generationer.

Djurparken är en skam för Göteborg och besökare från andra städer och länder blir illa berörda och tycker det är märkligt att den får finnas kvar. En park med fokus på vilda djur, med fältstationer, exkursioner och kanske någon form av safari skulle istället vara en föregångare gentemot andra städer och lyfta fram Slottsskogen som den unika park den är.

83 En man som bor i Majorna (Dahlströmsgatan) skriver: Slottsskogen är en oas där man kan komma undan stressen som präglar dagens samhälle. Mycket handlar om att jobba och konsumera. Slottsskogen har varit ett ställe där det knappt gått att konsumera och än mindre jobba. Nått unikt som ett gratis zoo! Låt oss bevara den andan.

Fågeldammen uppe vid hästarna: Jag har i hela mitt liv fångat s.k. vattenloppor där till mina akvariefiskar. Numera är dammen förfallen. Vattenståndet har av någon anledning sjunkit 20 cm (troligtvis bristfällig kontroll och skötsel av ytavrinning) och således har dammen blivit mindre. Botten är full med bröte och vattenkvaliteten har försämrats, ytan är ofta smutsig. Vattenlopporna är långtifrån så många som förr. En upprensning av botten och en reglering av ytan med ny ytavrinning skulle göra dammen frisk och fin igen. Om det finns planer att plantera in fisk vore detta katastrofalt, så jag hoppas det inte finns sådana.

85 En man som bor i Kungsladugård (Klintens Väg) skriver: Från Hästhagsdammen går det två stigar med trappor som möts ner mot hundrastplatsen vid Majvallen. Stråket kunde varit fint men ser ut att vara helt bortglömt. När det regnar översvämmas dammen, vattnet forsar över stigen på sin väg mot hundrastplatsen. (Foton har skickats med skrivelsen.)

Det är fint i området, men det behöver röjas upp, bli lite ljusare, trapporna repareras och platsen vid "fallet" ställas i ordning. På stigen som går till vänster mot "stora Ängen"

ligger fullt av löv vid berget som multnat till jord, och stigen är på sina ställen bara hälften av sin bredd.

91 En manlig pensionär som bor i Majorna (Mors Backe) skriver: Røjning i vegetationen behöver göras på ett flertal ställen, t.ex. vid Vattentornet, Stora utsikten, gångvägen utmed Skogens östra brant från Masthugget och ner till Björngårdsvillan samt gångvägen utmed djurgårdarnas västra sida (utsikt till Vinga!).

94 Folkdansringen Göteborg med verksamhet i Gräfsnäsgården skriver: Mer inbjudande park är eftersträvansvärt med nya entréer, gallring i vegetationen för att ge mer ljus och luft och utsikter.

96 En kvinna som bor i Gamla Masthugget (Sjömansgatan) skriver: Jag önskar att det gjordes något nytt och fint av det dystra och kala område som nu är hjorthägn. Ta bort stängslen och djuren, fyll upp med ny jord, nya planteringar med lövträd, ev. fruktträd, buskar, vilda blommor. Gör gångstråk och bänkar. Anlägg ev. en bigård.

Det är beklämmande att se de håglösa instängda hjortarna i det hårdbetade området. Låt växtligheten återhämta sig! De vilda rådjuren i parken lever ett lyckligare liv.

98 En man som bor i Grimmereds By skriver: I programmet saknas frågan om framtiden för djurparken. Djurparken är en mycket väsentlig del av Slottsskogen, historiskt, kulturellt och traditionellt. Den kan inte utelämnas när man gör ett program för Slottsskogen, inte minst när man kommer till handling och genomförande. Här kommer ekonomi, budget och kostnader in. Beslutande organ väljer här av populistiska skäl heller servering eller fritidsaktiviteter före t.ex. underhåll av djurhagar.

Fågelhuset har nämnts för bevarande. Här fanns en grupp som kallades Fågelgruppen som ideellt tog fram idéer och synpunkter på såväl Fågelhuset som fåglar i allmänhet i Slottsskogen. Exempelvis fanns förslag på förbättringar/ändringar av Fågelhuset för bättre miljö för fåglarna, samordning av karantän och sjukvård med Fågelcentralen Tullare Hög för bättre kostnadseffektivitet m.fl. förslag. I Fågelgruppen ingick ornitologer från GOF, veterinär, medlemmar i Riksförbundet Fågelhobby och personal från Djurparken i Slottsskogen samt dåvarande chefen för Slottsskogen. Förslagen presenterades för Park och Natur vid en genomgång i Vita Villan 2003. Vid mötet deltog också konsulter med möjlighet att ordna sponsorer för genomförande av föreslagna åtgärder. Allt arbete och framlagda förslag från gruppens sida lämnades helt utan kommentarer eller synpunkter från Park och Natur.

99 Ett gift par som bor i Nya Masthugget (Klamparegatan) skriver: Positivt med sommarservering i Utsikten och att gallra vegetationen runtomkring.

100 En man som bor i Majorna skriver: Slottsskogen är viktig för biologisk mångfald med häckningsplatser för mellan 600 och 900 fågelpar under vår och sommar, som rastställe för tiotusentals flyttfåglar och övervintringsplats för tusentals ringduvor och bergfinkar de år då skörd av bok- och ekollon är riklig.

I vissa delar av Slottsskogen borde maken inte röjas alls eftersom då försvinner många av de småfåglar som annars finns där. Andra delar bör gallras mycket måttligt. Det bästa är att låta skogen få vara ifred. Buskage och ungskog har på många ställen tagits bort av oklar anledning, vilket minskar insektsförekomsten och därmed fågelbeståndet. Plantera kalmus/säv/vass i dammarna samt omge dem med buskage. Fortsätt att bygga ut vattenstråk. Öka med olika metoder tillgången på småfisk i dammarna. Avveckla alla vingklippta simfåglar i dammarna. Gör miljön lämplig för att locka hit vilda andfåglar.

Delar av Slottsskogen borde avsättas som naturreservat. Det skulle innebära att det upprättades en väl genomtänkt skötselplan över området med målet att se till att det

bildas optimala förhållanden för djur och växter, allt för att öka den biologiska mångfalden.

Fortsätt låt döda träd få stå kvar, vilket gynnar hackspettar. Komplettera med fågelholkar. Bevara de bärträd som finns i norra Slottsskogen och plantera nya i andra delar av Slottsskogen. Låt hassel och sälg vara kvar och plantera nya. Plantera fler granar istället för alla som fallit i stormar

Bevara vegetationen vid Lilla dammen och Ödledammen som ger goda förhållanden för gräsand, rörhöna och dopping. Samma slags vegetation bör introduceras i Hästhagens och Hjorthagens dammar, Fågelrodammen och Karlsrodammen. Ökningen av vattenstråk i parken som påbörjats bör fortsätta. Det ger bättre vattenmiljö och lockar försärla och strömstare.

Slottsskogen har möjligheter att med lämpliga åtgärder bli en riktig naturpark med många olika slags djur och växter, till glädje för skolor och förskolor och den naturtörstande allmänheten.

Kommentar: Miljönämnden och Park- och naturnämnden har påtalat att programmet saknar en beskrivning av Slottsskogens höga naturvärden. I programmets *Underlag och fördjupning* finns emellertid en generell hänvisning vad gäller denna fråga till Park- och naturnämndens pågående arbete med en utvecklingsplan för Slottsskogen. I utvecklingsplanen ingår att visa hur den biologiska mångfalden i Slottsskogen ska säkerställas och en redovisning av värdefull flora och fauna. Det har därför inte ansetts som nödvändigt att i *detalj* beskriva Slottsskogens naturvärden i programarbetets underlagshandling. *Översiktligt* menar stadsbyggnadskontoret att värdena finns beskrivna i avsnittet ”Slottsskogen idag – Delområden” samt i avsnittet ”Markanvändning” som beskriver vad som karakteriserar olika marktyper. För de olika Naturumsalternativen finns också angivet att en ev. utbyggnad skulle påverka växtligheten på respektive plats (rödlistade arter etc.), samt att ytterligare naturinventeringar måste göras som grund för ev. fortsatt planarbete.

Den naturinventering som park- och naturnämnden lagt som bilaga till sitt yttrande är ett värdefullt dokument som i sin helhet läggs som bilaga även till denna samrådsredogörelse. (Bilaga 2.) Dokumentet kommer därmed att utgöra en viktig del av det faktaunderlag som krävs inför arbetet att säkerställa Slottsskogens långsiktiga skydd genom ett kommunalt kultur- och naturreservat.

I remissvaren framförs olika syn på om man ska röja bort vegetationen kring dammarna eller behålla den. Omsorg om häckande fåglar talar för att vara restriktiv med röjning. Den estetiska synen på ett parklandskap med inslag av speglade vattenytor talar för att det är önskvärt att åtminstone i vissa lägen hålla strandpartier fria från vegetation. Båda dessa aspekter är viktiga, och en lämplig avvägning dem emellan bör göras i en särskild skötselplan för parken. I en sådan plan kan man också avväga var det är befogat att röja i vegetationen för att öppna upp utsiktvyer eller göra vissa naturmarksytor mera parklika. I park- och naturförvaltningens utvecklingsplan för Slottsskogen hänvisas också till behovet av en allmän skötselplan.

Frågan om djurparkens framtid behandlas inte i programmet, eftersom detta är en fråga som ingående tas upp i park- och naturförvaltningens utvecklingsplan. När det gäller frågor som berör djurparken, eller djurens liv och miljö i Slottsskogen i allmänhet hänvisar stadsbyggnadskontoret till denna utvecklingsplan. Kopior av alla inkomna skrivelser har överlämnats till park- och naturförvaltningen för kännedom.

13. Skötselfrågor

73 En man som bor i Olivedal (Jungmansgatan) skriver: Nolltolerans mot klotter och skadegörelse innan skattepengar läggs på fler projekt. Det finns inte en bänk, byggnad, stolpe etc som inte är nerklottrad. Se även till att underhålla de gångstigar och räcken som finns.

77 En man som bor i Kommendantsängen (Olivedalsgatan) skriver: Acceptera genvägen snett över gräsplanen framför Björngårdsvillan med permanent beläggning. Lerpölar och matjord gör ingen glad

83 En man som bor i Majorna (Dahlströmsgatan) skriver: Stigar i Slottsskogen har förfallit och asfalten luckrats upp. Gamla kan inte längre gå på många av de fina småstigar som funnits. Vårda de gamla stigarna och renovera nån gång om året så de inte gror igen. Vi får inte glömma det lilla och vårda det som redan finns.

88 Bostadsrättsföreningen Linnéplatsen 1, ägare till Olivedal 10:5, skriver: Rätta till ofullständiga och smutsiga skyltar samt dåliga vägbanor med hål i asfalten.

95 Familjebostäder i Göteborg AB skriver: Belysningen behöver ses över för att öka tryggheten i Slottsskogen.

96 En kvinna som bor i Gamla Masthugget (Sjömansgatan) skriver: Hela Slottsskogsvallen är i stort behov av underhåll. Det skulle behövas många fler bänkar i hela parken.

101 Bostadsrättsföreningen Slottsskogen, ägare till Kommendantsängen 10:16, skriver: Belägg gångvägen som går vid ”skyddsvallen” mot nya bangolfen.

Kommentar: Sammandragen ur skrivelserna enligt ovan visar på ett behov av ökade resurser för underhåll av parkens anläggningar; stigar, bänkar, skyltar, belysning osv. Kopior av skrivelserna har översänts till park- och naturförvaltningen för kännedom.

14. Aktiviteter, allmänt

74 En man som bor i Kommendantsängen (Övre Husargatan) skriver om sina önskemål: Paddelbåtsuthyrning april – september. Allmän grillplats med en stor grillrost på största gräsplanen. Se till att det finns intressanta punkter och aktiviteter även vintertid. Slottsskogen ska tillgodose och ge möjlighet till aktiviteter för alla åldrar. Platser för äldre som bara vill njuta av naturen. Viktigt att Slottsskogen är centrum för svensk kultur och folkmusik. Önskvärt med fler barnaktiviteter med musik.

91 En manlig pensionär som bor i Majorna (Mors Backe) skriver: Slottsskogen erbjuder ”plats för avskildhet, stillhet och naturupplevelser”. Fysisk träning, motionsverksamhet med obetydlig störning kan också utövas här, men störande sådan verksamhet ger mindre naturupplevelse och kan ske på många andra ställen. Därför måste ”en plats för många olika fritidsaktiviteter” tillämpas med stor försiktighet och noggrann värdering av störningseffekten. Idrott med lagkaraktär bör undvikas (höga störningar genom anläggningar och ljud av olika slag).

98 En man som bor i Grimmereds By skriver: Jag förutsätter att det programmet menar med ”mångsidiga fritidssysselsättningar” inte gör sådana ingrepp i parken som de anlagda planerna för beachboll och minigolf. Dessa anknyter inte till en park som Slottsskogen. Lek och idrott har av tradition alltid förekommit, tävlingar i löpning, cykling, brännboll, boule etc Allt anknyter till en park som Slottsskogen.

I Göteborg har vi andra platser som är lämpliga för aktiviteter som beachboll, popkonserter, golfbanor etc. Låt parken vara den unika orörda park och en stor grön lunga som den hittills varit för generationer av människor.

Nya anläggningar för fritidsaktiviteter är ett stort och svepande begrepp som används i programmet och kan innebära stora ingrepp i Slottsskogen. Om det är anläggningar som anknyter till aktiviteter inom Naturhistoriska museet, Slottsskogens djurpark, Botaniska trädgården eller Observatoriet kan det vara en god tanke. Övriga anläggningar som inte har kopplingar till Slottsskogen ska inte finnas inom parkens område. Politiker och tjänstemän måste ta ett samlat grepp om att ha kvar en park, inte ett nöjesfält eller obestämt aktivitetsområde. Parkens själ och existens kommer annars att efter hand urholkas.

99 Ett gift par som bor i Nya Masthugget (Klamparegatan) skriver: Programförfattarna har inte nämnt de två viktigaste sakerna som gör Slottsskogen unik: Slottsskogen besöks av alla kategorier människor; barn, ungdomar, vuxna, äldre, närboende, boende i förorter osv, vilket framför allt beror på dess stora fria ytor och öppna karaktär. Slottsskogen är en fantastisk plats för spontana och icke kommersiella aktiviteter som picknick, bollspel, promenader, jogging, solbad, vila, bokläsning, åka skateboard, titta på blomsterprakt och fåglar m.m.

För några år sedan visade en stor enkät bland göteborgarna att en stor majoritet främst uppskattade de stora gräsmattorna och skogsområdena där man kunde göra vad man ville. Några nya anordningar för aktiviteter behövdes inte. Trots detta byggdes ett nytt café med minigolfbana nära Linnéplatsen, två beachvolley-planer i Azaleadalen och en frisbee-bana mot Slottsskogsvallen, ett vattenfall till Säldammen samt en slingrande stillastående ”bäck” på Stora Mattan. Senare har också en inomhusboulebana byggts vid Majvallen. Det kan vara OK, men varför då fortsätta att exploatera området?

Det enda motivet till de föreslagna anläggningarna är att människors fritidsaktiviteter förändras från årtionde till årtionde och att ett område som ska kunna tillgodose sådana förändrade eller nya behov måste kunna ge utrymme för nya byggnader eller anläggningar av tillfällig eller mer permanent karaktär. Men vilka förändrade eller nya behov är det som programmet tillgodoser. De enda förslagen vi ser är naturumet och de två caféerna.

Positivt att ploga för skridskoåkning på Stora dammen.

Kommentar: Programmet slår fast att Slottsskogen ska förbli en plats för mångsidiga fritidsaktiviteter för människor i alla åldrar och under alla årstider. Hur detta omsätts i praktiken avgörs av Park- och naturförvaltningen som förvaltar Slottsskogen och planerar in t.ex. aktiviteter för barn, musikarrangemang osv. Samtidigt finns det i parken gott om utrymme för alla möjliga slags spontana och icke kommersiella aktiviteter.

En ”anläggning för fritidsaktiviteter” enligt programmet ska ha ett värde för parkens besökare och ha utomhusaktiviteter som sitt främsta innehåll. Hit hör de utbyggda beachvolleyplanerna samt frisbee- och bangolfbanorna. Med undantag för frisbeebanan är det anläggningar som är ganska begränsade i storlek. Andra tänkbara anläggningar kan vara sittgrupper med bord och bänkar, ev. under skärmtak, grillplatser, uteklassrum, utegym, hundrastplatser m.m. Programmet avser att ge utrymme för utbyggnad av olika typer av sådana anläggningar inför framtiden och underlättar därmed bygglovsprocessen om en sådan blir aktuell.

15. Idrott och jogging

17 Park- och naturnämnden skriver: Utformning av joggingstråk är ett exempel på att detaljnivån är alltför stor i programmet.

69 En man som har startat facebook-grupp för parkour eller freerunning skriver: Önskar en ”Parkour Park” i Slottsskogen: Detta är en träningsanläggning med ställningar och konstruktioner, en hinderbana där man kan träna med inslag av volter och fri rörelseenergi. London, Barcelona och Köpenhamn har sådana anläggningar. Parkour är en aktivitet som går utanför normala linjer inom sport, det är en mental och fysisk filosofi mellan kropp och själ. Parkour är för alla åldrar, oavsett kön, bakgrund – social, etnisk, religiös – eller annan kategorisering. Parkour för samman människor från hela världen. Ett bra exempel är den öppna träningen i gymnastikens hus på Rymdtorget i Bergsjön. I skrivelsen hänvisas till videofilmer på youtube.

74 En man som bor i Kommendantsängen (Övre Husargatan) skriver: Gör i ordning Frisbee golfbanan och utveckla den.

77 En man som bor i Kommendantsängen (Olivedalsgatan) skriver: Löpstigar som uppkommit då joggarer försökt undvika den hårda asfalten borde kunna accepteras och kanske utökas med lämplig träflisbeläggning.

84 En kvinna som bor i Olivedal (Nordostpassagen) skriver: Ett utegym för vuxna (fast mest för pensionärer) önskas i närheten av Vegahemmet. Det skulle göra mångdubbel nytta – träning, fast ännu viktigare – ett tillfälle att otvunget träffa andra, nya och fler människor att umgås med. Om Kina kan, så kan väl vi ...

86 En man (ingen adress uppgiven) skriver: Slottsskogen är fantastisk. Det skulle vara enormt bra om den fick joggingstigar (grusvägar) parallellt med asfaltvägarna. Ett antal gymstationer under tak så man kan träna även när det regnar, perfekt för människors hälsa och livsglädje.

101 Bostadsrättsföreningen Slottsskogen, ägare till Kommendantsängen 10:16, skriver: Justera gångvägarna, kanske anlägga motionsspår med beläggning istället för som nu direkt på ganska lerig jord.

Kommentar: Park- och naturnämnden anser att programmet är alltför detaljerat när det gäller utformningen av joggingstråk. Joggingstråk ingår dock inte som någon punkt i själva programmet utan berörs endast på fyra rader i programmets *Underlag och fördjupning*. Här påtalas behovet av ett mer genomarbetat rutnät för joggarer, men inget sägs om hur det ska vara beskaffat. Att det finns ett sådant behov av joggingstråk vittnar också några av skrivelserna enligt ovan om.

Förslaget att anlägga en s.k. parkour, en sorts träningsanläggning, behöver belysas ytterligare för att det ska kunna bedömas om Slottsskogen verkligen är en lämplig plats. Kan den utformas estetiskt tilltalande, kanske som ett konstverk? Sannolikt krävs bygglov för en sådan anläggning.

Ett utegym för pensionärer bör kunna vara en lämplig anläggning för Slottsskogen.

16. Förskolor, lekplatser

12 Lokalsekretariatet skriver: Det finns idag en stor brist på förskoleplatser i de centrala delarna av Göteborg, liksom det finns stor brist på platser där det är lämpligt att lokalisera förskolor. I och med kommande utbyggnad av bostäder vid Skeppsbron, Norra Masthugget, Skanstorget m.fl. kommer behovet av förskoleplatser att öka.

Lokalsekretariatet har respekt för att man ska värna om Slottsskogen som en park för alla. Miljön är dock synnerligen lämplig för barn, varför Lokalsekretariatet önskar att man i närheten till Plikta och Linnéplatsen kan bygga en "naturförskola" med 4-5 avdelningar där en ny byggnad för ändamålet anpassar sig till parkens karaktär och programmets intentioner. Önskvärt är också att det skapas möjligheter för en förskola i parkens gräns till Masthugget, invid Paradisgatan och August Kobbsgatan.

35 Naturskyddsföreningen i Göteborg skriver: Parken har stor potential för lek och utomhuspedagogik. Planen borde tydliggöra möjligheten att förlägga lektioner i parken och ange bra platser för dem.

74 En man som bor i Kommendantsängen (Övre Husargatan) skriver: Ny lekplats för småbarn önskas vid södra ingången.

90 En kvinna som bor i Gamla Masthugget (Flaggatan) skriver: Det finns en gammal lekpark mellan Hålekärrsbacken och övre delen av Gamla Masthugget, lekhus och gunga är borttagna men platsen finns kvar. Förslag: bygg en informationsplats om jägar- och samlarfolk som levt av och i samklang med naturen. Hur indianer levde, hur jägar- och samlarfolk levt. Kanske en indianby med tält, totempåle, sand och eldhärd eller/och samekåtor och visar hur samerna levde med naturen. Tanken är att låta barn leka i och nära naturen och samtidigt stimulera fantasin med hur naturfolk levt i samvaro med naturen.

96 En kvinna som bor i Gamla Masthugget (Sjömansgatan) skriver: Rusta gärna upp den lilla lekplatsen upp mot Masthugget. Det behövs flera små lugna lekplatser som komplement till Plikta.

97 Föräldrakooperativet Ur och Skur Utsikten (Förskola och fritidshem på Paradisgatan, Stigberget, Gamla Masthugget) skriver: (Skrivelsen är illustrerad med ett flertal teckningar som barnen gjort) Kooperativet använder dagligen Slottsskogen som klassrum. I programförslaget saknas helt förslag om hur skogen kan utvecklas för pedagogisk verksamhet, trots att det finns många skolor och förskolor runt om Slottsskogen som utnyttjar skogen. Programmet ska vara till för alla göteborgare, men man har inte tillräckligt beaktat barn och skolungdom.

Förskole- och fritidsbarn på Utsikten har lämnat följande synpunkter i ord och bild:

Förskolebarn 4-5 år: Många olika bra klätterträd, två stora ekar med mycket ekollon, leksaksdjur av träd att klättra på, snigel, kanin, dinosaurie, kungsörn, val, ett stort äppleträd med låtsasäpplen, hinderbana där du hoppar och kan ta dig upp med en steg till ett träd där det finns rep du kan hänga i. Ett älvland.

Fritidsbarn 6-10 år: Vindskydd med eldstad, inte nära vägen. Skateboardbana. Flera lekplatser. Äventyrspark. Hinderbana. Naturresevat med bl.a. många växter.

Eftersom vi bedriver verksamhet utomhus under större delen av dagen saknar vi en eldstad i norra delen av Slottsskogen. Nuvarande eldstad ligger inte tillräckligt i naturen utan man sitter till beskådande nära gångvägen nedanför djurgårdarna.

Timrade vindskydd där barnen kan äta mellanmål även vid dålig väderlek vore mycket värdefullt.

Norra Slottsskogen verkar helt försummad i programmet, men en positiv tolkning skulle vara att naturen där får vara mer orörd och utvecklas i sin egen takt. På så sätt bevaras skogsupplevelsen, något som blir mer och mer sällsynt för barn idag.

En naturanpassad kompispåls, liknande den som Friluftsrådet har vid Stora Torp skulle gynna barn och ungdom.

På lekplatser önskas djur i trä, sådana som finns i Botaniska.

Vi vill se att Slottsskogens unika miljöer lyfts fram genom pedagogiska informationstavlor, t.ex. om vilka djur som finns i Ödledammen och vilka träd och mossor som finns i den stora gläntan söder om Observatoriet. Idag finns skyltar bara för inhägnade djur, varför inte visa på det som finns naturligt också?

Från vändplanen vid Paradisgatans slut leder en gång- och cykelväg in i Slottsskogen. Vägen används av lätta lastbilar som tömmer papperskorgar i Slottsskogen. För att hindra trafiken att köra så fort skulle någon typ av hinder sättas upp. Mer belysning för att öka säkerheten vid lekplats i Paradisgatans förlängning. Vintertid är det mycket mörkt redan vid tretiden, då förskola och skola fortfarande har verksamhet ute. Belysning till Ödledammen även från väster behövs också.

Kommentar: Det är inte lämpligt att ta värdefull park- och naturmark i Slottsskogen för att skapa tomtmark för nya förskolor. Stadsbyggnadskontoret avstyrker därför detta förslag från lokalsekretariatet (nuvarande lokalförvaltningen). Att Slottsskogsmiljön är lämplig för barn instämmer vi dock i och välkomnar alla förslag till förbättringar av miljö och lekplatser med barnperspektivet som ledstjärna. Förslag av denna karaktär finns med i park- och naturförvaltningens utvecklingsplan för Slottsskogen. Kopior av skrivelserna är överlämnade till park- och naturförvaltningen för kännedom, beaktande och ev. åtgärder.

17. Evenemang

73 En man som bor i Olivedal (Jungmansgatan) skriver: Låt Slottsskogen förbli park och gör inte om den till evenemangsanläggning.

96 En kvinna som bor i Gamla Masthugget (Sjömansgatan) skriver att ursprungstanken med parken var att den skulle vara öppen för alla och inte inrymma den typ av evenemang som kräver utestängning och avspärningar som *Way out West* med tung trafik och småbilar i skytteltrafik inne på annars bilfritt område, och kilometerlånga kravallstaket runt parkflanörernas gångstråk. Det blir nerkört och fult resten av säsongen. Allt skräp är svårt att få upp, gräsmattorna är pepprade med kapsyler och glas/plastsplitter. Det är lämpligare att förlägga den typen av tillställningar till t.ex. Bananpiren eller Heden.

98 En man som bor i Grimmereds By skriver att arrangemang som *Way out West* anknyter absolut inte till en park som Slottsskogen. Dels stänger man av parken som då inte är tillgänglig för alla och grönyttorna skadas. De höga ljudnivåerna påverkar djuren i parken negativt. I Göteborg har vi andra platser som är lämpliga för aktiviteter som beachboll, popkonserter, golfbanor etc. Låt parken vara den unika orörda park och en stor grön lunga som den hittills varit för generationer av människor.

99 Ett gift par som bor i Nya Masthugget (Klamparegatan) skriver att de är positiva till aktiviteter som Valborgsmässofirande, Göteborgsvarvet, symfonikernas sommarkonsert, skateboardtävlingar och enstaka konserter i Bragebacken. Däremot tycker de att det är fel att ett kommersiellt arrangemang som *Way out West* ska ockupera halva parkområdet i minst två veckor och stänga ute allmänheten och förstöra gräsmattan för veckor framöver.

Kommentar: Att evenemang av olika slag ska kunna ingå i en park med folklig programverksamhet är ganska självklart. Samtidigt behöver naturligtvis belastningen på gräsytor och natur, trafikproblem m.m. beaktas. Det ligger inte inom ramen för detta programarbete att uttala hur intresset av en varierad programverksamhet ska balanseras mot hänsyn till djur och natur. Men negativa synpunkter har här framförts främst på

Way out West. Kopior av skrivelserna har överlämnats till park- och naturförvaltningen för kännedom, beaktande och ev. åtgärder.

18. Övrigt

29 Länsstyrelsen skriver att förekomsten av markföroreningar vid den f.d. plantskolan samt i fyllnadsmassor bör utredas vidare och vid behov åtgärdas.

67 En man som bor i Majorna (Kaptensgatan) skriver: Gör linbana från fältet söder om Linnéplatsen upp till Gamla Vattentornet. Plats för Café/restaurang vid övre änden. För turistattraktion, familjeutflykter och snabb kommunikation från övre Masthugget till Linnéplatsen. Linbanan ska kunna förlängas, dels upp mot Sahlgrenska, dels mot Majorna.

Utomhusbad öster om Slottsskogskolonin med tillfart från Ekedalsgatan. För den som inte har bil är det idag långt och omständligt att ta sig till ett utomhusbad från Majorna och Linnéstaden.

75 En man (1) som arbetar i Göteborgs Centrum skriver: Bygg minst en ordentlig hundrastgård. Jag kan projektleda, slå staket och ordna med sponsorer, ni är välkomna att kontakta mig.

76 En man (2) som arbetar i Göteborgs Centrum skriver: Fler hundrastplatser, inhägnade om så vill, ytor där hundarna kan få löpa fritt. Dessutom lite stockar och tunnlar för light agility, det vore underbart.

78 En kvinna som arbetar i Kommendantsängen skriver: Jag går ofta igenom Slottsskogen med min hund på vägen hem från mitt jobb. Bygg stor inhägnad rastgård för hundar. Hundägare kan släppa sina hundar lösa i lugn och ro. Besökare kan slippa obehaget att det finns lösa hundar springande. Det finns många sådana hundrastgårdar i Stockholm men få i Göteborg.

88 Bostadsrättsföreningen Linnéplatsen 1, ägare till Olivedal 10:5 skriver: Hundar utför sina behov redan vid Linnéplatsen. Denna fråga måste lösas på ett bättre sätt.

89 En man som bor i Olivedal (Övre Djupedalsgatan) skriver: Föreslår någon form av utomhusbad i Slottsskogen, liknande det som finns på Lundbybadet. Det skulle uppskattas mycket av många under sommarens varma dagar och göra de centrala delarna av Göteborg mera attraktiva. För turismen skulle en sådan investering och driftskostnad betala sig många gånger om.

90 En kvinna som bor i Gamla Masthugget (Flaggatan) skriver: Parken nedanför vattentornet, gör om den till park för äldre. Man kan ta sig dit med buss och sedan promenera på gångarna i övre delen av Slottsskogen, till vattentornet, ödledammen och observatoriet. Ta bort asfalten (lätt att snubbla på bular) på gångarna, ersätt med ”stampat” grus så inte tjälen tar så hårt. Repreling längs stigen upp till vattentornet som draghjälp. Slå gräset på ängen ett par gånger under sommaren för att vildväxande blommor ska komma tillbaka.

Ta upp stenkrosset som lämpats på gräsmattan vid hållplatsen. Låt vattnet rinna till en liten anlagd damm med iris och vattenväxter runt om. Nya och fler bänkar, kanske med bord. Gör om bersån ovanför busskuren till en syrenberså där äldre kan sitta och äta runt ett bord.

Observatoriet är nerklottrat. Bygg en kupolformad metallkonstruktion runt och ovan byggnaden av geometriska triangel- eller hexagonformer för att väcka uppmärksamhet till innehållet och skydda mot klotter.

Ordna stenbänkar och bord runt Ödledammen utspritt i gångar upp i slänten mot Vattentornet. Man sitter då under skuggande träd med utsikt ner mot dammen. Soldrivna lyktor i träden eller på gångarna kan lysa upp slänten svagt i skymning vid mörker och skapar en speciell stämning. Blir det ett café någonstans uppe vid Vattentornet kan det vara trevligt att koppla ihop Observatoriet och fikaplatserna upp mot slänten till Vattentornet och parken mot August Kobbsgatan för äldre.

Vattentornet är ganska ödsligt idag, mycket buskar, hundar som springer omkring. Rör buskagen och glesa träden som vetter mot staden längs August Kobbs Väg upp till Vattentornet. Folk drar sig för att gå August Kobbs Väg för att den är enslig och ganska igenväxt. Gör om vägen till en "utsiktswäg" där man kan se ut över staden så blir vägen attraktivare och tryggare. Sätt ut soldrivna lyktor, kanske till och med kulörta, ända till Ödledammen.

Mellan Plikta och Vegahemmet finns en liten instängd trädgård. Ta bort murar och buskar runt den och bygg ut den och ihop med kiosken till ett trädgårdskafé med riktning mot Naturhistoriska museet.

Flytta idegranslabyrinten till gräsplanen i klykan väster om Stora dammen. Där passar den bättre. På det ställe där idegranslabyrinten står idag föreslår jag sluttande sommarbassäng med lågt vatten för småbarnsfamiljer och för äldre. Där växer höga träd runt omkring som svalkar och skuggar och man kan ligga på gräsmattan intill. Bassängen kan byggas i lätt blåskimrande kakel som också kan bilda ett artificiellt övergångsställe på Museivägen för att visa att det finns människor och rörelse runtomkring. Turistbussarna som brukar parkera nedanför Naturhistoriska kan flyttas till ingången av Slottsskogen vid Vegagatan.

Kommentar:

Linbana: En fantasifull idé, men sannolikt mycket dyr att anlägga och drifta.

Utomhusbad: Ett sådant tar upp alltför mycket mark, innebär ett stort ingrepp i befintlig parkmiljö och avstyrks därför. Anläggning av typ plaskdamm kan vara ett mer gångbart alternativ.

Hundrastgårdar: Detta faller inom ramen för park- och naturförvaltningens utvecklingsplan. En hundrastgård med inhägnad av t.ex. nätstängsel kräver sannolikt inte bygglov. Lämpliga ytor bör man kunna hitta i närheten av de mest frekventerade öppna gräsmattorna. Hundrastgårdar är positivt även för icke hundägare som kan känna sig mer fredade för ystra hundar på övriga ytor.

"Park för äldre": Det känns egendomligt att skilja på ytor för äldre och yngre i Slottsskogen. Bättre tillgänglighet för äldre och rörelsehindrade kan dock behövas på flera ställen. Detta förslag, liksom övriga förslag för Observatoriet, Ödledammen m.m. har översänts till park- och naturförvaltningen för kännedom.

I programmets *Underlag och fördjupning* redovisas att markföreningar kan förekomma vid Plantskolevägen, sannolikt rester från plantskolan som fanns här en gång. Så länge inga ingrepp görs på platsen borde det dock inte vara nödvändigt att utreda frågan närmare och åtgärda ev. föreningar.

Fortsatt arbete

Som inriktning för det fortsatta arbetet med Slottsskogen föreslår stadsbyggnadskontoret att:

- Frågan om att inrymma Naturum i någon/några befintliga byggnader
Slottsskogen utreds under en förlängd samrådsprocess i samarbete mellan byggnadsnämnden, park- och naturnämnden, naturhistoriska museet och länsstyrelsen innan ställningstagande görs till att pröva en nybyggnad av Naturum i detaljplan. Om en nybyggnad av Naturum befinns vara lämplig ska läget vid Linnéplatsen, i princip enligt ”Branten”, provas i detaljplan.
- Projektet med nytt kolonistugeområde vid Slottsskogsgatan ska i och med programmets remissbehandling och samrådsprocess anses vara avslutat och inte uppföljas med prövning i detaljplan.
- Området vid Slottsskogsgatan provas i detaljplan för enbart odlingslotter och dess norra gräns justeras för att behålla ”Blomstergården” i samma läge som idag. Det s.k. nollalternativet behålls i planprocessen.
- Området för odlingslotter vid Ekedalsgatan provas i detaljplan.
- För hela Slottsskogen – med undantag för området söder om Margretebergsgatan
 - o utarbetas områdesbestämmelser med varsamhets- och skyddsbestämmelser för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Här inkluderas även Slottsskogskolonins område. Alternativt handläggs Slottsskogskolonin som ett separat ärende.
 - o utarbetas förslag till kommunalt kultur- och naturreservat.

Denna programsamrådsredogörelse med bilaga ”Naturvård i Slottsskogen” tillfogas programhandlingarna. Programhandlingarna har inte ändrats. Programmets gräns för det värdefulla grönområdet ska gälla.

Birgitta Lööf
Planchef

Louise Österlin
Planarkitekt

Malin Häggdahl
Planarkitekt

Naturvård i Slottsskogen

Slottsskogen är inte bara värdefull för människans välbefinnande och för hennes möjlighet att uppleva natur. Området har också stora naturvetenskapliga tillgångar i form av geologiska, botaniska och zoologiska värden.

Slottsskogen har en varierad vegetation med flera olika typer av skog, hållmark, dammar, gräsmattor etc. En del av den ursprungliga skogen, liksom tidigare åker och betesmark är överförd till gräsmatta. Naturen i djurgårdarna är stark präglad av det hårda betet. Den naturliga artsammansättningen i Slottsskogen är ofta förändrad genom inplantering av allehanda exotiska element som olika *granar*, *svarttall*, *rhododendron*, *gullregn*, *robinia*, *katsura*, *avenbok* m.m.

Genom sitt centrala läge i staden har Slottsskogen en unik möjlighet att erbjuda naturupplevelser för alla. Särskilt viktig är naturpedagogiken för barn och ungdom. Här kan man lära om den biologiska mångfalden, om olika arters utseende och hur biologiska kretslopp fungerar.

Några vegetationstyper i Slottsskogen

Ädellövskog

Den lövskog som förekommer i Slottsskogen är till största delen s.k. ädellövskog. Den dominerande typen är *ekskog*. Ekskogen är inom sig ganska växlande. Vanligen är den ganska mager (hedekskog) med *vitsippor*, *vårfryle*, *blåbär*, *kaprifol*, *gullris*, *skogsstärna*, *ekorrbar*, enstaka *tallar* och *rönnar*. I skyddade lägen (ofta östvända) kan ekskogen vara litet näringsrikare (ängsekskog) och innehålla arter som *hassel*, *lön*, *alm*, *vårlök*, *lundvårlök*, *skogsbingel*, *majsmörblommor*, *svalört*, *lundslok*, *tandrot*, *smånunneört* mm. Åtskilliga *idegranar* har föryngrat sig i ekskogen, t.ex. väster om Lilla dammen.

Särskilt värdefulla är de stora ekar som finns spridda i området, t.ex. längs Björngårdsvägen – Slottsskogsvägen men även på andra platser. Sådana ekar är livsmiljö för flera rödlistade arter.

På vissa platser i parken dominerar andra ädellövträd som t.ex. *bok* (t.ex. runt Björngårdssvillan, vid Sälдамmsbacken och Hålekärrsbacken samt öster om Majvallen). Här och där finns mindre bestånd av *skogslind* och *alm*.

Triviallövskog

Den triviala lövskogen är sparsamt förekommande. Här och där i ädellövskogen finns små bestånd av *björk*, *rönn*, *sälg*, *asp* mm. Endast ett större triviallövbestånd har noterats,

nämligen den planterade oxelskogen norr om Vattentornet i norra delen av området. Detta är ett tämligen likåldrigt bestånd med inslag av bl.a. *ask*, *alm* och *körsbär*.

Barrskog

På flera håll i högt läge bildar *tallen* smärre bestånd. Dessa är vanligen torra och har *kruståtel* som ett viktigt element i fältskitet. Här påträffas också enstaka *rönnar* och *ekar*. Tallskogen representerar en ursprunglig vegetationstyp.

Hällmark

På flera ställen i högt belägen terräng är jordtäcket tunt och berget går i dagen. Vegetationen på sådana platser är sparsam och hällen dominerar. *Ljung* är framträdande jämte torra gräs som *fårsvingel* och *bergven*, lavar, små exemplar av *tall*, *ek*, *brakved* och *rönn*.

Gräsmattor

Den ursprungliga skogen (eller senare åker- och betesmarker) är på många håll i Slottsskogen röjd och ersatt med gräsmattor. Dessa är kanske av måttligt botaniskt intresse men viktiga för näringssökande fåglar som *sädesärla*, *stare* och olika *trastar*.

Djurgårdar

Djurgårdarnas natur behandlas inte i denna framställning då särskilda förhållanden råder här och vegetation är starkt förändrad och inte tillgänglig.

Rödlistade arter i Slottsskogen

Den biologiska mångfalden i Slottsskogen är omfattande. Detta gäller särskilt svampfloran. Även insektsfaunan innehåller flera särskilt skyddsvärda och intressanta arter. Uppgifterna om svampförekomsterna är till största delen hämtade från Magnussons "Rödlistade arter i Göteborgs " 1997, där Stig Jakobsson, Institutionen för växt- och miljövetenskaper vid Göteborgs Universitet har bistått med de flesta uppgifterna. Björn Nordén vid nämnda institution har sammanställt uppgifterna om vedsvampar i Göteborgs kommun. Insektsuppgifterna härstammar framförallt från "En kort beskrivning av insektsfaunan på Ekekullen i Slottsskogen", en inventerings rapport som Thomas Appelqvist Pro Natura tagit fram på uppdrag av Naturhistoriska museet.

Det är troligt att fler rödlistade arter kan förekomma i Slottsskogen. Det saknas dock en genomgripande inventering. Nedan listas kända rödlistade arter enligt *Rödlistade arter i Sverige 2010* (U. Gärdenfors red.). VU = Vulnerable (sårbar), NT = Near threatened (nära hotad).

Kärlväxter

Desmeknopp (*Adoxa moschatellina*) (NT)

Svampar

Bronssopp (*Boletus appendiculatus*) (NT)

Cinnoberspindling (*Cortinarius cinnabarinus*) (NT)

Dystersopp (*Porphyrellus porphyrosporus*) (NT)
Ekskinn (*Aleurodiscus disciformis*) (NT)
Klumpticka (*Arbortiporus biennis*) (NT)
Knottrig rottryffel (*Scleroderma verrucosum*) (NT)
Korallticka (*Grifola frondosa*) (NT)
Ljus ängsfingersvamp (*Clavulinopsis subtilis*) (NT)
Oxtungsvamp (*Fistulina hepatica*) (NT)
Poppeltofsskivling (*Hemipholiota populnea*; syn *Pholiota p.*) (NT)
Rosettticka (*Oligoporus floriformis*) (VU)
Räfflad nagelskivling (*Gymnopus fusipes*; syn *Collybia f.*) (NT)
Skinntagging (*Dentipellis fragilis*) (NT)

Lavar

Grynig dagglav (*Physconia grisea*) (VU)

Grönalger

Uddslinke (*Nitella mucronata*) (NT)

Fåglar

Mindre hackspett (NT)

Spindeldjur

Hålträdslokrypare (*Anthrenochernes stellae*) (NT)

Skalbaggar

Punkterad brunbagge (*Hallomenus axillaris*) (NT)

Ädelguldbagge (*Gnorimus nobilis*) (NT)

Arter i Natura 2000-nätverket

Skyddade i detta internationella sammanhang är *större vattensalamander* (i observatoriedammen). Arten är inte längre rödlistad i Sverige men omfattas ändå av ett starkt skydd via EU:s art- och habitatdirektiv. Till denna kategori hör också den i gamla innanrötade och mulmrika lövträdstammar levande *hålträdslokryparen*.

När det gäller fladdermöss är inga rödlistade arter kända från Slottsskogen. Genom undertecknandet av "European Bat Agreement" 1994 har Sverige förbundit sig att bevara och skydda fladdermössen samt deras boplatser och jaktmiljöer. I Slottsskogen finns goda förutsättningar för fladdermöss. I småvattnen och lövskogen produceras rikligt med insekter. I gamla och ihåliga träd finns bra yngelplatser och i byggnaderna runtomkring finns goda övervintringsmöjligheter. Lilla Dammen utgör en värdefull fladdermuslokal. Här har bland annat noterats *dvärgfladdermus*, *nordisk fladdermus*, *gråskimlig fladdermus* och *stor fladdermus*.

Särskilt viktiga områden och objekt – ”nyckelbiotoper”

Begreppet ”nyckelbiotoper” används här i sin allmänna betydelse, d.v.s. biotoper som har särskilt stor betydelse för många olika eller särskilt skyddsvärda arter. Skogsstyrelsen har en särskild definition inom sitt projekt Nyckelbiotoper som delvis sammanfaller med den allmänna definitionen (”en biotop där man kan förväntas finna rödlistade arter”).

Observatoriedammen – biotop för *större vattensalamander*, utpekad skyddsvärd art i N 2000 och rödlistad VU (sårbar). Biotop också för *uddslinke*.

Lilla dammen – biotop för *fladdermös*: *dvärg-*, *nordisk-*, *vatten-* och *gråskimlig fladdermus*. Fladdermössens nyckelbiotoper skall bevaras. Lokal också för *kalmusrot*.

Bergbrant öster om Naturhistoriska museet – Bergbrant med lövskog, *ask*, *alm*, *ek*, berg i dagen, utströmmande vatten. Flera intressanta arter, bl.a. *getapel*, *kragjordstjärna* (signalart S3), *vitsippsvivel* och *vinbergssnäcka*.

Ekskog vid Ekekullen – värdefulla ekmiljöer med flera rödlistade arter, bl.a. *oxtungsvamp*, *korallticka*, *ekticka* och *västlig rostticka*.

Ekskog sydväst om Fågeldammarna – nyckelbiotop?, biotopskyddsmiljö?, stora och grova ekar i bergskant, floran och faunan är dåligt känd.

Ädellövskog söder om Majvallen – nyckelbiotop?, biotopskyddsmiljö?, med lundväxter som *skogsbingel*, *stinksyska*, *smånunneört*, *lundvårlök* och *lundslok*.

Ädellövskog i östsluttningarna omedelbart väster om Björngårdsvägen och Slottsskogs promenaden – livsmiljö för *lundslok*, *ekticka* och *oxtungsvamp*. Det finns många grova ekar i dessa områden.

Några nyckelarter

Med nyckelarter avses arter som har särskilt stor betydelse för många andra arter, biotoper eller ekosystem. Några självklara nyckelarter i Slottsskogen är *ek*, *hassel*, *större hackspett* och *gröngöling*. Andra är *svavelticka*, *al* och *lind*.

Ek

Eken utgör livsmiljö för en mängd insekter och svampar. Dess ollon äts av flera däggdjur och fåglar, t.ex. smågnagare, *ekorre*, *gräsand* och *nötskrika*.

Hassel

Nötterna är näringsrika och äts av bl.a. av olika smågnagare och *ekorre*.

Större hackspett och gröngöling

Hackspettarna är primära hålbbyggare vars bon utnyttjas av en mängd sekundära hålbbyggare, t.ex. fladdermöss, mesar, ugglor, *knipa*, *kaja*, *stare* och många insekter.

Svavelticka

Viktig art som ofta angriper eken och gör den ihålig (brunröta) vilket i sin tur är viktigt för många arter som utnyttjar trädhåligheter och den kaffesumpliknande bruna materia (*mulm*) som bildas i hålträd.

Al och lind

Dessa utgör i brist på *asp* viktiga boträd för hackspettarna, Därigenom blir de viktiga hålträd, t.ex. för ugglor, *kajor* och *starar*.

Några principer för skötseln

Den biologiska mångfalden skall bevaras. Det har regering och riksdag slagit fast i olika övergripande miljömål. Sverige har även undertecknat en rad internationella konventioner där bevarandet av den biologiska mångfalden ingår.

Den biologiska mångfald som avses här omfattar huvudsakligen naturligt förekommande arter och biotoper. De mer utpräglade parkmiljöerna med sina planteringar och mer eller mindre exotiska växter behandlas inte här och inte heller den mångfald som finns i hägnen och djurgårdarna.

De från biologisk mångfaldssynpunkt mest värdefulla områdena finns i anslutning till äldre ädellövskogsbestånd, främst av ek, samt i bergbranter och några mindre vattensamlingar. Några av dessa områden kan man beteckna som nyckelbiotoper som har särskilt stor betydelse för många olika eller särskilt skyddsvärda arter. På samma sätt kan man urskilja några nyckelarter som har särskilt stor betydelse för många andra arter. Den mest betydande är eken själv där gamla exemplar kan bära hela ekosystem av arter på och inom sig.

Skötseln bör särskilt inriktas på att *bevara de här uppräknade rödlistade arterna*. Man kan även arbeta för att stärka den biologiska mångfalden genom olika åtgärder vilka beskrivs i en särskild skötselplan. En form för stärkande av biologisk mångfald är planterande av nektarrika växter (buddleja m. fl.), i s.k. "insektsrestauranger". Detta har redan gjorts i Slottsskogen för fjärilsfaunan. Några allmänna principer för bevarandearbetet ges nedan.

Skog och fördelning av vegetationstyper

Den nuvarande fördelningen mellan skogklädd och öppen mark bör bevaras. Skogen röjs och gallras särskilt längs promenadvägarna på så sätt som sker nu. I övrigt lämnas den till fri utveckling undantaget där individuella punktinsatser bör göras för särskilda objekt.

Mosaiker

Det är viktigt att vidmakthålla och förstärka mosaiklandskapet. Ju fler småmiljöer man kan skapa desto rikare biologisk mångfald. Därför är det viktigt att ha både gamla och unga träd, många olika trädslag, mycket död ved i form av högstubbar, rakor och lågor, öppen och skogklädd mark, bryn, snår, smådammar, etc.

Gräsmattor

Gräsmattorna är biologiskt viktiga bland annat för vissa fåglar. Biotopen bör skötas som nu.

Äng

Äng i traditionell mening (för produktion av vinterfoder för kreatur) finns inte idag i Slottsskogen. Möjligen kan man överväga att anlägga en eller flera *ängar* där slåtter sker bara en eller ett par gånger per år. Första gången slåtter sker bör vara i mitten eller slutet juli. I och med att ängens vegetation tillåts växa högre än gräsmattornas gräs kan en mer blomrik flora infinna sig. Det är viktigt att man tar upp klippet efter sig. Ängen blir inte bara en upplevelse för människor utan också en näringskälla för t.ex. fjärilar, humlor, bin och blomflugor.

Stora träd

Ett av de stora värdena i Slottsskogen är förekomsten av stora träd, särskilt ekar. Sådana finns på flera håll i området längs gångvägar och bergkanter. Alla stadier i dessa jättesträdets livscykel är värdefulla. Sådana träd bör få genomföra hela sin livscykel i Slottsskogen.

En rad rödlistade eller ovanliga arter som förekommer i Slottsskogen (t.ex. *oxtungsvamp*, *korallticka* och *ekskinn*) och många andra organismer är bundna till de stora ekstammarna.

Stora vidkroniga ekar som står och trängs med andra buskar och träd *frihuggs* så att de inte har någon konkurrens om livsutrymmet. När sly når ekens grenar och börjar nöta på dessa skavs barken sönder och såren infekteras lätt av vedsvampen *frätskinn*. Efter några år dör infekterade ekgrenar och kvar står ett ekskelett. Utglesningen av sly bör ske etappvis så att förändringen inte blir alltför omvälvande. Då finns det risk att trädet dör.

Döda träd bör få stå kvar så länge som möjligt försåvitt de inte är riskträd. Om nödvändigt kan man stadga upp träden med band eller liknande. Man kan göra *högstubbar* av träd som måste beskäras. Döda *stammar* och *grenar* bör återgå till naturen på naturens eget sätt. Möjligen kan stammar och grenar vid behov läggas så att de inte innebär hinder eller annan säkerhetsrisk. Behovet av en ökad mängd död ved kan inte nog framhåvas.

Fortsatt arbete

Kunskapen om den biologiska mångfalden i Slottsskogen är bristfällig. Det gäller både vissa områden och vissa organismgrupper. Det finns också brister när det gäller samman-

ställning och analys av kända data. Organismgrupper som är dåligt kända är t.ex. insekter och fladdermöss (gäller större delen av området). Det lägre växt- och djurlivet i dammarna är inte närmare känt.

En mer noggrann *inventering* och *analys* av den biologiska mångfalden bör genomföras. Dåligt kända arter och artgrupper bör inventeras. Nyckelarter och rödlistade arter är viktiga verktyg. En allmän *skötselplan* för området bör tas fram. Därutöver måste det upprättas specifika *övervaknings-* och *åtgärdsprogram*, åtminstone för de mest hotade arterna. Eventuella *nyckelbiotoper* och *biotopskyddsmiljöer* bör identifieras och inventeras. Ett program för bevarande av den biologiska mångfalden med individuella skötsel-förslag bör finnas med i en framtida skötselplan för området. I en sådan plan bör särskilt värdefulla objekt märkas ut så att man i det fortsatta arbetet inte av misstag tar bort arter eller viktiga miljöer.

Göteborg den 4 juni 2010
Lars Arvidsson